

PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT DER SOCIALE WETENSCHAPPEN

RADBOUD UNIVERSITEIT NIJMEGEN

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0633.RU

© 2018 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING EN DE MASTEROPLEIDING PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	5
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	9
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	15
BIJLAGEN	34
BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN	36
BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	38
BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	49
BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S	51
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	53
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	55

Dit rapport is vastgesteld op 10 april 2018

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING EN DE MASTEROPLEIDING PEDAGOGISCHE WETENSCHAPPEN VAN DE RADBOUD UNIVERSITEIT

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 19 december 2014).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische Wetenschappen
CROHO-nummer:	56607
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2019

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Naam van de opleiding:	Pedagogische Wetenschappen
CROHO-nummer:	66607
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Locatie(s):	Nijmegen
Variant(en):	voltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2019

Het bezoek van het visitatiepanel Pedagogische Wetenschappen aan de Faculteit der Sociale Wetenschappen aan de Radboud Universiteit vond plaats op 4 en 5 oktober 2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling:	Radboud Universiteit
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 31 juli 2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding en de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen beoordeelde bestond uit:

- Em. prof. dr. C. (Carla) Vlaskamp, Emeritus hoogleraar Special Needs Education and Child Care aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. S. (Stefan) Ramaekers, hoogleraar aan de faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven (België);

- Prof. dr. P. (Pol) Ghesquière, Gewoon hoogleraar Orthopedagogiek (leerproblemen en leerstoornissen) aan de KU Leuven (België);
- Dr. C.H.J.A.M. (Katrien) van Vijfeijken, Universitair docent en klinisch psycholoog/psychotherapeut bij de afdeling Orthopedagogiek van de faculteit Sociale Wetenschappen, Universiteit Leiden. Daarnaast directeur Post Doctorale Beroepsopleiding Randstad en hoofdopleider G-opleider Kind & Jeugd van de RINO Leiden/Rotterdam;
- Prof. dr. P. (Peter) Van Petegem, Gewoon hoogleraar Onderwijskunde aan de Universiteit Antwerpen (België);
- Bob Timmer, Bachelorstudent Pedagogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam en pabostudent aan de Viaa Zwolle.

Het panel werd ondersteund door dr. E. (Els) Schröder, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in Bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

Cluster Pedagogische Wetenschappen

Het bezoek aan de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen maakt onderdeel uit van de clustervisitatie Pedagogische Wetenschappen. Dit cluster bestaat uit zeven deelnemende instellingen: Radboud Universiteit Nijmegen, Universiteit Leiden, Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit Utrecht, Erasmus Universiteit Rotterdam, Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit van Amsterdam.

Het panel Pedagogische Wetenschappen werd voorgezeten door em. prof. dr. C. (Carla) Vlaskamp, die bij zes van de zeven bezoeken aanwezig was. Bij het bezoek aan de Rijksuniversiteit Groningen werd zij vervangen als voorzitter door prof. dr. S. (Stefan) Ramaekers, die verder bij de overige zes bezoeken als vicevoorzitter aanwezig was. Verder waren verschillende expertise- en werkvelddeskundigen bij meerdere bezoeken binnen het cluster betrokken: prof. dr. P. (Pol) Ghesquière, dr. K. (Katrien) van de Vijfeijken, prof. dr. P. (Peter) Van Petegem, em. prof. P.P. (Paul) Goudena), prof. dr. S. (Stijn) Vandevelde, prof. dr. H. (Hedy) Stegge en prof. dr. L. (Lieven) Verschaffel. Vier studentleden hadden zitting in het panel: J. (Bob) Timmer, L. (Leander) Visser, J. (Joosje) Westink, BSc en A. (Alianne) Bakker, BSc.

De Kamer Pedagogische Wetenschappen heeft de logistieke en praktische begeleiding van dit cluster uitbesteed aan evaluatiebureau QANU. Vanuit QANU werd het cluster Pedagogische Wetenschappen begeleid door clustercoördinator dr. E. Schröder. De afzonderlijke bezoeken werden begeleid door vier onafhankelijke, door de NVAO-gecertificeerde secretarissen: dr. J. (Jesseka) Batteau, dr. J. (Jetje) De Groot, dr. A. (Anna) Sparreboom en dr. E. (Els) Schröder.

Vaststellen van de oordelen en ijkking

De voorzitter en vicevoorzitter bewaakten gezamenlijk de consistentie van de werkwijze tijdens de bezoeken en bij het vaststellen van de oordelen. Hierbij trad de clustercoördinator als onafhankelijk waarnemer op; bij de Universiteit Utrecht werd zij vervangen door drs. L. (Linda) te Marvelde. Een tussentijds ijkkingsoverleg vond plaats op 13 november 2017 tussen voorzitter en vicevoorzitter; de clustercoördinator trad hierbij als onafhankelijk waarnemer op. Alle panelleden betrokken bij de bezoeken in het visitatiecluster werden vervolgens over de uitkomsten van dit ijkkingsoverleg geïnformeerd en onderschreven deze uitkomsten.

Vorbereiding

QANU ontving de kritische zelfreflectie van de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen en stuurde deze zowel per post als digitaal door aan de panelleden. Zij lazen de kritische zelfreflectie en formuleerden naar aanleiding ervan vragen en opmerkingen. De secretaris groepeerde de vragen en opmerkingen per onderwerp in een samengesteld document.

Naast de kritische zelfreflectie ontvingen de panelleden elk een aantal bachelor- en masterscripties. In samenspraak met de voorzitter van het panel selecteerde de secretaris een steekproef van vijftien bachelorscripties en vijftien masterscripties. Hierbij is bewust gekozen voor scripties uit twee recente volledige cohorten en uit verschillende beoordelingscategorieën: vijf met een laag cijfer, vijf met een gemiddeld cijfer en vijf met een hoge beoordeling. Ook is hierbij rekening gehouden met de verschillende richtingen en specialisaties en gestreefd naar een variatie tussen de verschillende beoordelaars. Bij de scripties ontvingen de leden ook de beoordelingsformulieren die door de examinatoren waren ingevuld.

De commissie besteedde zorg aan het beoordelen van het wetenschappelijk niveau van de scripties, de eisen die door de opleiding aan de scripties worden gesteld en de zorgvuldigheid van de inhoudelijke beoordeling daarvan door de staf. In de scriptie dient de student immers aan te tonen over de vereiste kwalificaties te beschikken. Voor een beoordeling van het eindniveau van de masteropleiding bestudeerden de panelleden ook de stageverslagen met het bijbehorende beoordelingsformulier van de masterstudenten van wie zij de scriptie hadden ontvangen. De leden stuurden hun bevindingen voorafgaand aan het bezoek aan de secretaris, die er een overzicht van opstelde. Een overzicht van de studenten van wie de scripties en eventueel de stageverslagen zijn bestudeerd, is opgenomen in bijlage 6.

Voorafgaand aan het visitatiebezoek stelde de secretaris een conceptprogramma op, dat in overleg met de visitatiecoördinator bij de opleiding en de voorzitter van het panel werd aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding. Op verzoek van QANU stelde de visitatiecoördinator representatieve gesprekspanels samen. Het panel ontving voorafgaand aan het bezoek een overzicht van de gesprekspartners en stemde in met de door de opleiding gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen als bijlage 5 bij dit rapport.

Voorafgaand aan het locatiebezoek werden zowel medewerkers als studenten op de hoogte gebracht van een spreekuur, waarin zij vertrouwelijk met de commissie konden spreken. Van dit spreekuur is geen gebruik gemaakt.

Bezoek Nijmegen

Het bezoek aan de opleidingen vond plaats op 4 en 5 oktober 2017. Voorafgaand aan het bezoek kwam het panel bijeen in twee startvergaderingen. De Nederlandse panelleden troffen elkaar op 19 juni 2017 in Utrecht, de Vlaamse panelleden troffen elkaar op 25 september 2017 in Leuven. Bij deze bezoeken waren ook de voorzitter en de vier secretarissen betrokken bij bezoeken binnen dit visitatiecluster aanwezig. Voorafgaand aan het bezoek vond op 4 oktober een voorvergadering plaats. Tijdens deze verschillende vergaderingen besprak het panel het domeinspecifiek referentiekader, de ijkingsprincipes binnen het cluster Pedagogische Wetenschappen en de eerste indrukken van het programma van de Radboud Universiteit Nijmegen. Verder werden op grond van de inhoudelijke expertise van de panelleden afspraken gemaakt over de taakverdeling en noteerde het panel welke vragen het in de verschillende gesprekken wilde stellen.

Tijdens het bezoek sprak het panel met (een representatieve vertegenwoordiging van) het management, studenten, docenten, alumni en werkveld, opleidingscommissie en examencommissie. Het panel nam ook kennis van het materiaal dat ter inzage lag. Een overzicht van deze materialen is opgenomen in bijlage 6. Het panel heeft een deel van de laatste dag van het bezoek gebruikt om de mondelinge rapportage van de voorzitter voor te bereiden en te discussiëren over de beoordeling van de opleiding. Aan het einde van het bezoek presenteerde de voorzitter de algemene waarnemingen en indrukken van het panel over de bachelor- en masteropleiding.

Rapportage

De secretaris heeft op basis van de bevindingen van het panel een conceptrapport opgesteld. Dit conceptrapport is voorgelegd aan de leden van het panel en op basis van hun feedback aangepast. Na vaststelling is het conceptrapport vervolgens naar de instelling gestuurd voor een controle op

feitelijke onjuistheden. De opmerkingen van de opleidingen zijn besproken met de voorzitter van het panel, waarna de secretaris het definitieve rapport opmaakte en voor een laatste ronde van commentaar rondstuurde aan het panel ter vaststelling.

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

De bacheloropleiding bestaat uit een reguliere opleiding van 180 EC. Daarnaast biedt de opleiding in samenwerking met de Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN) de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO) aan, een vierjarig traject voor vwo-ers van 240 EC dat leidt tot een bachelordiploma Pedagogische Wetenschappen en een pabo-diploma. Hiervoor is een programma ontwikkeld waarin studenten alle basisvakken volgen van de reguliere bacheloropleiding en daarnaast praktijkvakken volgen aan de HAN die hen opleiden tot basisschoolleraar. Hoewel het panel met name inzicht heeft gekregen op basis van de kritische reflectie en het bezoek in de reguliere bacheloropleiding, heeft het geen signalen opgevangen bij studenten en docenten die wijzen op problemen binnen het ALPO-traject. Het spreekt op basis van zijn bevindingen bij de reguliere opleiding zijn vertrouwen uit in de kwaliteit van het ALPO-traject binnen de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen.

De opleiding beoogt studenten in gelijke mate voor te bereiden op cliënt- en niet-clientgebonden functies op het gebied van preventie, voorlichting, advisering en beleid vanuit een visie die grote nadruk legt op onderzoeksvaardigheden als onderscheidend element in de Nijmeegse profilering als sterk op empirisch onderzoek georiënteerde universiteit. De bacheloropleiding kent vier uitstroomprofielen: de pedagoog, orthopedagoog, onderwijskundige en onderzoeker. Alle studenten worden opgeleid tot zogenaamde 'scientist-practitioners' met kennis van theorie en onderzoek, naast praktische cliëntgebonden en niet-clientgebonden vaardigheden. Deze insteek heeft het panel met name teruggezien in de cliëntgerichte specialisaties.

Standaard 1

De bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen in Nijmegen heeft een duidelijke visie en profilering gekozen die vertaald zijn naar passende eindkwalificaties. De opleiding heeft zich bij het opstellen van de eindkwalificaties laten leiden door het domeinspecifieke referentiekader zoals opgesteld door de Kamer Pedagogiek op 7 oktober 2016, dat op zijn beurt is gespiegeld aan nationale en internationale eisen en nadrukkelijk aansluiting zoekt bij het beroepenveld. De beoogde eindkwalificaties maken in voldoende mate inzichtelijk welke kennis, vaardigheden en attitude worden verwacht van afgestudeerden van de bacheloropleidingen. De geformuleerde eindkwalificaties sluiten aan bij het gewenste niveau. Op basis van de beoogde eindkwalificaties mag verwacht worden dat afgestudeerden van de bacheloropleiding voldoende toegerust zijn voor een aansluitende masteropleiding. Studenten die het ALPO-traject hebben doorlopen, hebben verder een goede uitgangspositie op de arbeidsmarkt als academisch geschoolde leraar met kennis van de pedagogische praktijk. Het panel moedigt de opleiding aan in te zetten op de verdere verbreding van het pedagogische profiel, zoals geformuleerd in de visie. Het beroepsperspectief van de pedagoog kan hierbij mogelijk een uitgangspunt vormen. Ook kan hierbij gedacht worden aan een verdere uitwerking van het pedagogische profiel in de richting van de geesteswetenschappelijke benaderingswijze binnen de pedagogische wetenschappen.

Standaard 2

Het bachelorcurriculum is herzien in 2015 en is een uitwerking en herschikking van het curriculum van 2012. De huidige eerste- en tweedejaars volgen het nieuwe curriculum, waar de huidige derdejaars nog de laatste lichte vorm van het curriculum uit 2012. Het panel heeft de verschillende curricula bestudeerd en onderschrijft dat de nieuwe programmaopbouw met zijn duidelijke opzet, heldere leerlijnen en cumulatieve opbouw past binnen de gemaakte keuzes van de opleiding. In de curricula is veel aandacht voor het ontwikkelingspsychologische perspectief. Methoden en theorie zijn gegrondvest in een sterk empirisch-analytische onderzoeksoriëntatie, die aansluit bij de expertise van de wetenschappelijke staf. Op curriculumniveau is het programma uitgewerkt in drie pijlers: Theorie (68 EC), Onderzoek (48 EC) en Praktijk (40 EC). Daarnaast kunnen studenten een eigen accent leggen binnen hun opleiding met de invulling van hun keuzeruimte (24

EC). Het onderwijs is binnen de drie verticale pijlers ook per jaar cumulatief ingericht, zodat alle cursussen binnen een studiejaar een duidelijke opbouw vertonen.

Het panel waardeert dat er met de curriculumherziening een poging is ondernomen om het profiel van de bacheloropleiding verder te verbreden. Hierbij ziet het panel kansen om de normatieve en geesteswetenschappelijke invulling van de pedagogische wetenschappen in het programma verder te verstevigen zonder af te doen aan de huidige sterke kanten van het curriculum. Het panel adviseert de vakken gericht op 'ontwikkeling' binnen de pijler Theorie nadrukkelijker te plaatsen binnen de normatieve achtergrond van de discipline met als doel een directe verbinding aan te gaan met de contextgerichte vakken en zo aansluiting te zoeken bij de geesteswetenschappelijke traditie van de pedagogische wetenschappen. Zo zou de onvermijdelijk normatieve en interpretatieve aard van zowel de discipline als de pedagogische praktijk meer tot uiting komen. Ook adviseert het panel de reflectieve groei die reguliere studenten doorlopen tijdens de vakken 'Kennis in praktijk 1, 2 en 3' verder inzichtelijk te maken. Er kan binnen de drie oplopende cursussen bijvoorbeeld gestreefd worden om studenten te laten evolueren naar een hoger niveau: van niet-beredeneerd opvoedend handelen naar bereflecteerd (ortho)pedagogisch handelen. Dit groeiproces zou via bij deze cursussen behorende verslaglegging inzichtelijk gemaakt kunnen worden. Kwalitatieve en interpretatieve onderzoeksmethoden zijn sinds kort een aandachtspunt in de vaardighedenleerlijn. Het panel ondersteunt deze verbreding van het methodenonderwijs van harte.

De kwaliteit van de docenten, het mentoraat, de studieadviseur, de proactieve en betrokken opleidingscommissies, de gebruikte werkvormen, het programma en de voorzieningen stellen studenten van de opleiding in staat de beoogde eindkwalificaties te behalen in een samenhangende leeromgeving. Hierbij vielen met name de elektronische leeromgeving 'Krachthonk', de actieve rol van RU COOL in de verbinding tussen universiteit en het werkveld én de experimenten met vernieuwende technieken om studenten te betrekken bij het onderwijs het panel positief op.

Standaard 3

Het panel heeft vastgesteld dat de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing bij de opleiding van een goed niveau is. De bachelor kent een grote variatie aan toetsvormen die zijn afgestemd op de leerdoelen van de verschillende cursussen. De beoordelingscriteria zijn helder en inzichtelijk voor studenten, hoewel deze voor wat betreft de eindwerken nog beter inzichtelijk zouden kunnen worden gemaakt op het betreffende beoordelingsformulier. Op het gebied van transparantie naar studenten toe is volgens het panel ook nog enige winst te behalen op het volledig invullen van de beoordelingsformulieren door de eerste en tweede beoordelaar van de eindwerken en het in lijn brengen van de feedback op de beoordelingsformulieren met het uiteindelijk toegekende eindcijfer. Hierbij zouden kalibreersessies tussen docenten mogelijk positief kunnen bijdragen.

De opleiding wordt ondersteund door een goed functionerende en actieve examencommissie, die haar wettelijke taken actief en zorgvuldig vervult. Zij heeft goed zicht op het toetsbeleid bij de opleiding, kent de aandachtspunten binnen de huidige toetspraktijk en anticipeert hier adequaat op met passende maatregelen. Ook heeft de examencommissie voldoende zicht op het behaalde eindniveau. Hierbij wordt de examencommissie ondersteund door een professionele en meedenkende toetscommissie, die waakt over de aansluiting tussen leerdoelen en toetsvormen op curriculum- en cursusniveau. Daarnaast is de toetscommissie proactief betrokken bij een verdere verhoging van de kwaliteit van de toetsing bij de opleidingen. Zij ondersteunt bijvoorbeeld cursuscoördinatoren in hun bewustwording van de mogelijkheden van toetsingsmethoden om het leerproces van studenten te ondersteunen. Het panel staat achter de gekozen insteek en prijst de constructieve en professionele werkwijze van de toetscommissie in de verdere professionalisering van de Nijmeegse toetspraktijk.

Standaard 4

Op basis van de bestudeerde scripties en het gesprek met masterstudenten, veelal alumni van de opleiding, concludeert het panel dat de afgestudeerden van de opleiding de beoogde eindkwalificaties realiseren. Het panel trof gedegen, soms goede eindwerken aan die aansloten bij het gewenste bachelorniveau. Bij de bestudering van de bachelorscripties viel op dat zwakkere scripties vaak baat

zouden hebben gehad bij een betere inkadering van de onderzoeksvraag. Het panel adviseert daarom te overwegen de tweede beoordelaar reeds in te zetten bij de beoordeling van de onderzoeksofzet om mogelijkwils dit probleem eerder te ondervangen. De bestudeerde scripties reflecteerden over het algemeen de verschillen in beoordeling. De standaardisering van de beoordelingsprocedure en – criteria zal bijdragen, zoals besproken onder standaard 3, aan een grotere intersubjectiviteit en navolgbaarheid van de gegeven oordelen. Het panel vindt dit een noodzakelijke ontwikkeling en waardeert dat hieromtrent reeds actie wordt ondernomen door de examencommissie.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Het panel trof in Nijmegen een opleiding aan die zich, naar aanleiding van adviezen uit de vorige visitatie, bezonnen heeft op haar profiel. De opleiding beoogt studenten in gelijke mate voor te bereiden op cliënt- en niet-clientgebonden functies op het gebied van preventie, voorlichting, advisering en beleid vanuit een visie die grote nadruk legt op onderzoeksvaardigheden als onderscheidend element in de Nijmeegse profilering als sterk op empirisch onderzoek georiënteerde universiteit. Alle studenten worden opgeleid tot zogenaamde 'scientist-practitioners' met kennis van theorie en onderzoek, naast praktische cliëntgebonden en niet-clientgebonden vaardigheden. Deze insteek heeft het panel met name teruggezien in de cliëntgerichte specialisaties.

Binnen de masteropleiding specialiseren studenten zich binnen één van de ontwikkelingsdomeinen, op het vlak van het gedrag, leer(problematiek) of opvoeding(sproblematiek). Deze specialisaties zijn direct gekoppeld aan de in Nijmegen gekoppelde expertises. Studenten kunnen thema's binnen de verschillende ontwikkelingsdomeinen zowel vanuit de rol van de pedagoog als de orthopedagoog bestuderen binnen de afstudeerrichting pedagogiek of orthopedagogiek. Afhankelijk van de gemaakte keuze komen zij in aanmerking voor opname als Basis-Pedagoog of Basis-Orthopedagoog in het register van de Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen (NVO), eventueel met de Basisaantekening Diagnostiek. Het panel onderschrijft het belang van beide afstudeerrichtingen, maar heeft geconstateerd dat het programma van de pedagogiek in vergelijking met de afstudeerrichting orthopedagogiek op dit moment minder volledig is uitgewerkt. Het raadt de opleiding aan zich de komende jaren te richten op de verdere concrete invulling van het profiel van de pedagoog als zelfstandige en professionele deskundige met een duidelijke plaats op de arbeidsmarkt, naast het profiel van de orthopedagoog.

Standaard 1

De masteropleiding Pedagogische Wetenschappen in Nijmegen heeft een duidelijke visie en profilering gekozen die vertaald zijn naar passende eindkwalificaties. De opleiding heeft zich bij het opstellen van de eindkwalificaties laten leiden door het domeinspecifieke referentiekader zoals opgesteld door de Kamer Pedagogiek op 7 oktober 2016, dat op zijn beurt is gespiegeld aan nationale en internationale eisen, en nadrukkelijk aansluiting zoekt bij het beroepenveld. De beoogde eindkwalificaties maken in voldoende mate inzichtelijk welke kennis, vaardigheden en attitude afgestudeerden verkrijgen en sluiten aan bij het vereiste masterniveau. Op basis van de beoogde eindkwalificaties mag verwacht worden dat afgestudeerden van de masteropleiding voldoende toegerust zijn voor het beroepenveld. Het panel moedigt de opleiding aan verder in te zetten op de verbreding van het profiel gebaseerd op de geformuleerde visie. Hierbij kan gedacht worden aan het formuleren van specifieke eindkwalificaties per afstudeerrichting binnen de masteropleiding en, vergelijkbaar met de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen, een verdere uitwerking van de gewenste invulling van het pedagogische profiel. Hierbij kan het beroepsperspectief van de pedagoog mogelijkwils een uitgangspunt vormen. Ook ziet het panel ruimte voor verbreding van benaderingswijzen van de orthopedagogiek, door bijvoorbeeld meer aandacht te besteden aan de contextgebondenheid van problematische opvoedingssituaties. .

Standaard 2

Het masterprogramma kent twee afstudeerrichtingen: pedagogiek en orthopedagogiek. Het masterprogramma is opgezet rond de pijlers Theorie (8 EC), Onderzoek (15 EC) en Praktijk (24 EC).

Verder biedt het masterprogramma een keuze uit acht specialisaties: 'Angst en stemmingsstoornissen', 'Beperkingen en handicaps', 'Forensische pedagogiek', 'Risicogedrag', 'Speciale leerbehoeften', 'Pedagogische ethiek', 'Diversities in Youth Care' en 'Gifted Education'. De specialisaties omvatten telkens twee vakken (van elk 4 EC). De laatste twee specialisaties zijn Engelstalig en bedienen naast Nederlandse studenten ook internationale studenten die een master Pedagogische Wetenschappen binnen de afstudeerrichting pedagogiek willen volgen.

Het panel heeft vastgesteld dat het masterprogramma van een voldoende wetenschappelijk niveau is. Zowel pedagogiekstudenten, orthopedagogiekstudenten als internationale studenten worden bediend met een programma dat verbreding en verdieping biedt. Het panel vindt de opbouw van het programma evenwichtig gegeven de gemaakte keuzen en in balans binnen de beperkte tijd die aanwezig is voor een eenjarig masterprogramma. De kwaliteit van de docenten, het mentoraat, de studieadviseur, de proactieve en betrokken opleidingscommissies, de gebruikte werkvormen, het programma en de voorzieningen stellen studenten van de opleiding in staat de beoogde eindkwalificaties te behalen in een samenhangende leeromgeving.

Studenten zijn tevreden over de begeleiding van docenten, stage- en scriptiebegeleiders. De stage is een aandachtspunt voor de studeerbaarheid van de opleiding; dit is bekend bij de opleiding die poogt problemen rond de stage op een adequate manier te ondervangen. Verder gaven masterstudenten aan dat ze de kans zich zowel te verdiepen als te verbreden in het programma zeer waarderen, maar dat dit ook tot studievertraging kon leiden. Veel studenten gaven aan meerdere specialisaties te (willen) volgen omdat zij meenden zo hun positie op de arbeidsmarkt te kunnen verbeteren. Het panel heeft begrip voor deze studentenwens tot verdere verbreding, maar ziet dat dit slechts door uitloop gerealiseerd kan worden binnen het huidige programma van één jaar.

Het panel ziet binnen het mastercurriculum een aantal inhoudelijke aandachtspunten. Het panel mist een helder ordeningskader gebaseerd op inhoudelijke pedagogische criteria in het aanbod van de huidige Nijmeegse specialisaties. Het panel meent dat hierdoor het onderling verband in het aanbod van specialisaties moeilijk is te herkennen. Het panel raadt de opleiding aan zich te bezinnen op de wijze waarop de huidige specialisaties kunnen worden geplaatst binnen de brede discipline pedagogische wetenschappen. Verder is met name voor de orthopedagogische afstudeerrichting voortdurende aandacht voor de bestudering van de pedagogische relatie in haar context, rekening houdend met sociaal-maatschappelijke en ethische kaders, een ontwikkelpunt. Het panel adviseert de opleiding verder binnen alle specialisaties aandacht te besteden aan ethische reflectie.

Standaard 3

Het panel heeft vastgesteld dat de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing bij de opleiding van een goed niveau is. De master kent een passende variatie aan toetsvormen die zijn afgestemd op de leerdoelen van de verschillende cursussen. De beoordelingscriteria zijn helder en inzichtelijk voor studenten, hoewel deze voor wat betreft de eindwerken nog beter inzichtelijk zouden kunnen worden gemaakt op het betreffende beoordelingsformulier. Op het gebied van transparantie naar studenten toe is volgens het panel ook nog enige winst te behalen op het vollediger invullen van de beoordelingsformulieren door de eerste en tweede beoordelaar van de eindwerken en het in lijn brengen van de feedback op de beoordelingsformulieren met het uiteindelijk toegekende eindcijfer. Hierbij zouden kalibreersessies tussen docenten mogelijk positief kunnen bijdragen.

De opleiding wordt ondersteund door een goed functionerende en actieve examencommissie, die haar wettelijke taken actief en zorgvuldig vervult. Zij heeft goed zicht op het toetsbeleid bij de opleiding, kent de aandachtspunten binnen de huidige toetspraktijk en anticipeert hier adequaat op met passende maatregelen. Ook heeft de examencommissie voldoende zicht op het behaalde eindniveau. Hierbij wordt de examencommissie gesteund door een professionele en meedenkende toetscommissie, die waakt over de aansluiting tussen leerdoelen en toetsvormen op curriculum- en cursusniveau. Daarnaast is de toetscommissie proactief betrokken bij een verdere verhoging van de kwaliteit van de toetsing bij de opleidingen. Zij ondersteunt bijvoorbeeld cursuscoördinatoren in hun bewustwording over de mogelijkheden van toetsingsmethoden om het leerproces van studenten te

ondersteunen. Het panel staat achter de gekozen insteek en prijst de constructieve en professionele werkwijze van de toetscommissie in de verdere professionalisering van de Nijmeegse toetspraktijk.

Standaard 4

Op basis van de bestudeerde scripties, stageverslagen en het gesprek met de alumni concludeert het panel dat de afgestudeerden van de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen de beoogde eindkwalificaties realiseren. Het panel trof gedegen, soms goede eindwerken aan die aansloten bij het gewenste masterniveau. De bestudeerde scripties reflecteerden over het algemeen de verschillen in beoordeling. Bij de bestudering van de scripties viel op dat zwakkere scripties vaak baat zouden hebben gehad bij een betere inkadering van de onderzoeksvraag. Het panel adviseert daarom te overwegen de tweede beoordelaar in te zetten bij de beoordeling van de onderzoeksofzet om mogelijkereeds dit probleem eerder te ondervangen. De bestudeerde stageverslagen waren wisselend van kwaliteit, waarbij positief opviel dat er ruim aandacht was voor de persoonlijke ontwikkeling van studenten gedurende het stageproces. De standaardisering van de beoordelingsprocedure en -criteria, zoals besproken onder standaard 3, zal bijdragen aan een grotere intersubjectiviteit en navolgbaarheid van de gegeven oordelen. Het panel vindt dit een noodzakelijke ontwikkeling en waardeert dat hieromtrent reeds actie wordt ondernomen door de examencommissie.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	goed
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	goed
Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 10 april 2018

Prof. dr. Carla Vlaskamp

Dr. Els Schröder

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde eindkwalificaties tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Visie

Het panel trof in Nijmegen een bachelor- en masteropleiding aan die zich, naar aanleiding van adviezen uit de vorige visitatie en naar aanleiding van vragen en opmerkingen vanuit het werkveld, bezonnen hebben op de profilering van de opleidingen. Hierbij stonden een aantal uitgangspunten centraal: de wens de volle breedte van de uitstroomprofielen te belichten, de normale en problematische ontwikkeling van kinderen en jongeren aan de orde te stellen, bij maatschappelijke ontwikkelingen aan te sluiten, de wetenschappelijke oriëntatie van beide opleidingen te verankeren, de maatschappelijke kaders waarbinnen opvoeding en onderwijs zich bewegen en de normatieve aard van het vakgebied een plaats te geven in zowel de praktijk als onderzoek, en aan te sluiten bij de wensen en eisen van het werkveld.

In gezamenlijk overleg tussen het management, de verantwoordelijke hoogleraren en met inbreng van het gehele docententeam is een visie geformuleerd die voor beide opleidingen leidend is: 'Studenten leren om de pedagogische relatie te analyseren, te onderzoeken en positief te beïnvloeden met oog voor relevante contexten en de normatieve aard van het vakgebied en vanuit kennis over de ontwikkelingsdomeinen op het continuüm normaal-problematisch-pathologisch.' De opleidingen beogen studenten in gelijke mate voor te bereiden op cliëntgebonden functies waaronder diagnostiek en behandeling en niet-clientgebonden functies op het gebied van preventie, voorlichting, advisering en beleid vanuit een visie die nadruk legt op wetenschappelijke oriëntatie en de volle breedte van de uitstroomprofielen. Daarnaast staan onderzoeksvaardigheden centraal in de Nijmeegse profilering als een sterk op empirisch onderzoek georiënteerde universiteit. De opleidingen hebben een breder uitstroomprofiel geformuleerd dat het wetenschappelijke karakter van de bacheloropleiding benadrukt.

In zowel de bachelor- als masteropleiding is het streven om studenten op te leiden tot academische professionals vertaald in het scientist-practitionermodel. Een goede scientist-practitioner vertaalt wetenschappelijke kennis en theorieën naar het praktijkniveau en gebruikt wetenschappelijke methoden en technieken om praktijkervaring systematisch tot relevante kennis te verwerken. Kennis van recente theorie, onderzoeksresultaten en relevante methoden en technieken, gecombineerd met een academische houding en kritisch denkvermogen, zorgen hierbij voor een wetenschappelijke en reflectieve benadering. Deze insteek heeft het panel met name teruggezien in de cliëntgerichte specialisaties.

Uitstroomprofiel

De bacheloropleiding kent nu vier uitstroomprofielen: de pedagoog, orthopedagoog, onderwijskundige en onderzoeker. Het onderwijsinstituut is voornemens een vijfde uitstroomprofiel

toe te voegen aan het huidige palet dat de opleidingen binnen het instituut bieden, namelijk dat van academisch gevormde leraar in het basisonderwijs. De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen van het Primair Onderwijs zal in het komend academisch jaar van start gaan. Deze nieuwe opleiding staat straks naast het unieke profiel van academisch geschoolde leraar met kennis van de pedagogische praktijk dat studenten binnen het zogenaamde 'Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO)-traject' verkrijgen. Het ALPO-traject is een vierjarig traject van 240 EC in samenwerking met de Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN) dat leidt tot een bachelordiploma Pedagogische Wetenschappen en een pabo-diploma, speciaal voor vwo-ers.

Ongeacht het uitstrooprofiel hebben afgestudeerden van de bachelor kennis van zowel de normale als problematische ontwikkeling op de domeinen ontwikkeling, leren en gedrag. Daarnaast beschikken ze over een brede basiskennis op het vlak van pedagogiek, onderwijskunde, orthopedagogiek, diagnostiek en de contexten die van invloed kunnen zijn op de opvoeding en ontwikkeling. Studenten die de bacheloropleiding succesvol hebben afgerond, stromen over het algemeen door naar een aanverwante masteropleiding, met name naar de masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen en Onderwijswetenschappen.

Binnen de masteropleiding specialiseren studenten zich binnen één van beide afstudeerrichtingen: pedagogiek of orthopedagogiek. Daarbinnen worden acht specialisaties aangeboden die direct gekoppeld aan de in Nijmegen aanwezige expertises. Studenten kunnen deze specialisaties zowel vanuit de rol van de pedagoog als de orthopedagoog bestuderen en komen, afhankelijk van de gemaakte keuze, in aanmerking voor opname als Basis-Pedagoog of Basis-Orthopedagoog in het register van de Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen (NVO), met eventueel de Basisaantekening Diagnostiek. Het panel onderschrijft het belang van beide afstudeerrichtingen, maar heeft geconstateerd dat het programma van de pedagogiek in vergelijking met de orthopedagogiek op dit moment nog minder volledig is uitgewerkt. Het raadt de opleiding aan zich de komende jaren te richten op de verdere concrete invulling van het profiel van de pedagoog als zelfstandig professioneel deskundige met een duidelijke plaats op de arbeidsmarkt, naast dat van de orthopedagoog.

Eindkwalificaties

Het panel herkent in de geformuleerde eindkwalificaties van beide opleidingen zowel de gemeenschappelijke visie als aansluiting bij de wensen van het beroepenveld. De gekozen eindkwalificaties zijn geënt op de nationale richtlijnen zoals opgesteld in het domeinspecifieke referentiekader (DSRK) dat is vastgesteld in de Kamer Pedagogiek op 7 oktober 2016 en sluiten aan bij de Dublin-descriptoren. Het DSRK en de geformuleerde eindkwalificaties voor beiden opleidingen zijn opgenomen in bijlage 2 en 3 van dit rapport. Het panel vindt de eindkwalificaties van een passend niveau voor zowel de bachelor- als masteropleiding. Waar de eindkwalificaties bij de bacheloropleiding bijvoorbeeld gericht zijn op het verkrijgen van de benodigde basiskennis over de normale en problematische ontwikkeling op het gebied van ontwikkeling, leren en gedrag (B-E1), vragen die van de masteropleiding om een eigen bijdrage aan actuele en specialistische wetenschappelijke kennis op het gebied van ontwikkeling, leren of gedrag (M-E1). Het geven van advies gebaseerd op een kritisch onderbouwd oordeel over opvoeding en onderwijs (M-E4) biedt duidelijke academische verdieping ten opzichte van het aannemen van een kritisch onderbouwd standpunt (B-E4).

Het panel ziet terug in de geformuleerde eindkwalificaties dat de Nijmeegse opleidingen hebben ingezet op het vergroten van de aandacht voor het niet-cliëntgebonden pedagogische perspectief in de afgelopen jaren. Het juicht deze initiatieven van harte toe. Deze verbreding komt met name naar voren in E3 (bij zowel de bachelor als master), waarin ingegaan wordt op de context waarmee zowel een bachelor- als masterafgestudeerde rekening dient te houden in de pedagogische praktijk. Het niveauverschil tussen beide opleidingen is hierbij duidelijk geëxpliceerd: bachelorstudenten leren 'rekening te houden met de historische, sociale, culturele, juridische en ethische context', waar masterstudenten deze context leren te 'benaderen in context als een complex systeem dat voortdurend verandert aan de hand van sociaal-maatschappelijke en ethische kaders'.

Het panel moedigt de opleidingen aan, in het kader van de gewenste verbreding, zich hierbij verder te bezinnen op de gekozen grondhouding vanuit een geesteswetenschappelijke insteek, die ruimte kan bieden voor reflectie op de gekozen onderzoeksmethoden en het eigen handelen in de praktijk. Het panel raad aan de inhoudelijke discussie over de gewenste invulling van het pedagogische profiel in beide opleidingen te blijven voeren om zo het uitstroomprofiel van de pedagoog scherper af te tekenen naast het profiel van de orthopedagoog in relatie tot het arbeidsperspectief. Dit zal hopelijk studenten aanmoedigen vaker te kiezen voor het uitstroomprofiel van pedagoog, dat nog altijd relatief klein is ten opzichte van de andere profielen. Door zich in dit opzicht sterker te profileren, zouden de opleidingen nog verder kunnen aansluiten bij ontwikkelingen in de samenleving, zoals geschetst in het DSRK – ook in het kader van de verdere internationale profilering van de opleidingen. Het formuleren van specifieke eindkwalificaties per afstudeerrichting binnen de masteropleiding zou hier mogelijk een rol in kunnen spelen. Ook ziet het panel ruimte voor verbreding van benaderingswijzen van de orthopedagogiek, door bijvoorbeeld meer aandacht te besteden aan de contextgebondenheid van problematische opvoedingssituaties.

Overwegingen

De bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen in Nijmegen hebben een duidelijke visie en profilering gekozen die vertaald is naar passende, afzonderlijke eindkwalificaties per opleiding. Zij hebben zich bij het opstellen van de eindkwalificaties laten leiden door het DSRK, dat op zijn beurt is gespiegeld aan nationale en internationale eisen en aansluiting zoekt bij het beroepenveld. De beoogde eindkwalificaties maken in voldoende mate inzichtelijk welke kennis, vaardigheden en attitude worden verwacht van afgestudeerden van beide opleidingen. De geformuleerde eindkwalificaties sluiten aan bij het gewenste niveau.

Studenten worden opgeleid tot zogenaamde 'scientist-practioners' met kennis van onderzoek, methoden en technieken. Op basis van de beoogde eindkwalificaties mag verwacht worden dat afgestudeerden van de bacheloropleiding voldoende toegerust zijn voor een aansluitende masteropleiding. Studenten die het ALPO-traject hebben doorlopen, hebben verder een goede uitgangspositie op de arbeidsmarkt als academisch geschoolde leraar met kennis van de pedagogische praktijk. Ook afgestudeerde masterstudenten zouden op basis van de beoogde eindkwalificaties zonder problemen aansluiting moeten vinden op de arbeidsmarkt.

Het panel moedigt beide opleidingen aan verder in te zetten op de verdere verbreding van het pedagogische profiel van beide opleidingen, gebaseerd op de geformuleerde visie. Hierbij kan het beroepsperspectief van de pedagoog mogelijk een uitgangspunt vormen. Ook kan worden gedacht aan een verdere uitwerking van het pedagogische profiel binnen de opleidingen in de richting van de geesteswetenschappelijke benaderingswijze binnen de pedagogische wetenschappen. Het formuleren van specifieke eindkwalificaties per afstudeerrichting binnen de masteropleiding zou hier mogelijk behulpzaam bij kunnen zijn.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen het panel beoordeelt Standaard 1 als voldoende.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als voldoende.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen*Bachelorprogramma*

Het bachelorcurriculum is herzien in 2015 en is een uitwerking en herschikking van het curriculum van 2012. De huidige eerste- en tweedejaars volgen het nieuwe curriculum, waar de huidige derdejaars nog de laatste lichting vormen van het curriculum uit 2012. Het panel heeft beide curricula bestudeerd en waardeert de nieuwe programmaopbouw met zijn duidelijke opzet, heldere leerlijnen en cumulatieve opbouw binnen de gemaakte keuzen. Excellente en gemotiveerde studenten kunnen hun kennis verbreden en verdiepen in een honoursprogramma. Daarnaast biedt de opleiding in samenwerking met de HAN het ALPO-traject aan, een vierjarig programma van 240 EC dat leidt tot een bachelordiploma Pedagogische Wetenschappen en een pabo-diploma. Een overzicht van alle curricula is opgenomen in bijlage 2.

Het panel herkent het opleidingsprofiel terug in de opzet van het programma. Het is sterk cliëntgebonden gericht met ruime gelegenheid voor het verkrijgen van praktijkervaring, waardoor een goede aansluiting op het beroepenveld mogelijk is. In het curriculum is veel aandacht voor het ontwikkelingsperspectief. Methoden en theorie zijn gegrondvest in een sterk empirisch-analytische onderzoeksoriëntatie, die aansluit bij de expertise van de wetenschappelijke staf. Op curriculumniveau is het programma uitgewerkt in drie pijlers: Theorie (68 EC), Onderzoek (48 EC) en Praktijk (40 EC). Daarnaast kunnen studenten een eigen accent leggen binnen hun opleiding met de invulling van hun keuzeruimte (24 EC). De drie pijlers kennen een herkenbare leerlijn in opbouw, oriëntatie en verdiepingsgraad. De leerlijnen zijn gestructureerd en cumulatief opgebouwd, zodat studenten van een beginniveau naar een steeds hoger leerniveau evolueren binnen de gemaakte keuzen. Het onderwijs is binnen de drie pijlers ook per jaar cumulatief ingericht, zodat alle cursussen binnen een studiejaar een duidelijke opbouw vertonen.

Binnen de pijler Theorie volgen studenten in het eerste jaar inleidende cursussen waarin de verschillende deelvakgebieden van de discipline worden belicht. Deze cursussen leggen de basis voor een specialisatie in jaar twee en drie binnen de pedagogiek, onderwijswetenschappen, orthopedagogiek of diagnostiek. Daarnaast valt de leerlijn ontwikkelingstheorie onder deze pijler: in het eerste jaar staat de normale ontwikkeling centraal, in het tweede jaar de problematische ontwikkeling en in het derde jaar volgen studenten het vak 'Neuropsychologie'. Drie vakken belichten verder de context waarin de (ortho)pedagogische praktijk zich verhoudt: 'Wijsgerige en historische context' (jaar 1), 'Sociaal-culturele context' (jaar 2) en 'Juridische en ethische context' (jaar 3).

Academische vaardigheden, methoden en technieken worden in een systematische leerlijn aangeboden in de pijler Onderzoek. Naast een inleidend vak in het eerste jaar gericht op de kennismaking met onderzoek en wetenschappelijke basisbegrippen, volgen studenten in het tweede jaar 'Wetenschapsfilosofie' waarin zij leren te reflecteren op theorievorming, onderzoek en integriteit. In de leerlijn 'Methoden en technieken' leren studenten een onderzoeksdesign kiezen, empirische data verwerken en de kwaliteit van meetinstrumenten bij klinische beslissingen beoordelen. In 'Academische vaardigheden' komt het opstellen van een theoretisch en empirisch onderzoek aan de orde en is er aandacht voor presentatie- en schrijfvaardigheden en het geven en verwerken van feedback. In het derde jaar schrijven studenten een individuele bachelorscriptie, waarin zij de geleerde vaardigheden in de praktijk brengen.

De leerlijn 'Beroepsvaardigheden' is uitgewerkt in de pijler Praktijk. In drie in niveau oplopende cursussen oefenen studenten in elk jaar met vaardigheden die voor het door hen gekozen specialisatieprofiel relevant is. De vakken worden ondersteund vanuit het zogenaamde 'Krachthonk', een digitale leeromgeving waarin de leerstof van de gehele leerlijn ontsloten wordt en studenten gedurende hun gehele studie kunnen oefenen. Verder volgen studenten binnen de reguliere opleiding gedurende de drie jaar van hun opleiding het vak 'Kennis in praktijk', waarvoor zij een dag per week vrijwilligerswerk uitvoeren bij een organisatie in het werkveld. Op de vrijwilligersplek observeren zij praktijksituaties, onderzoeken deze en reflecteren hierop vanuit de geleerde theorie. 'Kennis in praktijk 1' is gericht op normale opvoedings- of onderwijsituaties, 'Kennis in praktijk 2' op een problematische opvoedings- of onderwijsituatie en 'Kennis in praktijk 3' is gekoppeld aan de gekozen specialisatie. In het derde jaar volgen studenten tenslotte een coachingsvak, waarin zij leren interveniëren, reflecteren en het eigen handelen en dat van medestudenten bijsturen.

ALPO-studenten kennen gedurende hun bachelorprogramma een licht afwijkende opbouw. In de vier jaar die het ALPO-traject beslaat, zijn dezelfde leerlijnen herkenbaar. Praktijkonderdelen en academische vaardigheden zijn nadrukkelijk gericht op het verkrijgen van ervaring in de diagnostiek en behandelingsmethoden. Praktijkvakken toegespitst op lesgeven in het basisonderwijs worden daarnaast gevolgd aan de HAN ten behoeve van het behalen van de lerarengraad, waarbij teruggerepen kennis opgedaan binnen hun bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen hun lespraktijk natuurlijk mede beïnvloedt. ALPO-studenten toonden zich tevreden over het curriculum in het algemeen en over de inhoud van hun programma. Ze gaven aan dat de afstemming tussen de universiteit en hbo-instelling, vooral in praktische zin, een aandachtspunt is maar voelden zich hierdoor niet ernstig belemmerd in hun studievoortgang. Zij benoemden geen grote knelpunten bij het doorlopen van hun studie Pedagogische Wetenschappen.

De huidige derdejaarsstudenten kennen een andere opbouw van het door hen doorlopen curriculum. Het panel voorziet geen problemen indien zij in het komend jaar een vak niet zouden halen: een deel van de huidige derdejaarsvakken, zoals 'Wetenschapsfilosofie' en 'Sociaal culturele context' worden aangeboden als tweedejaarsvak of zijn in een nieuwe opzet teruggekomen in het derde jaar in het nieuwe curriculum, zoals bijvoorbeeld het vak 'Ethiek' dat in het nieuwe curriculum terugkomt als het vak 'Juridische en ethische context'. Daarnaast volgen de huidige derdejaars een aantal vakken die ook in het nieuwe curriculum terugkomen in het derde jaar. Derdejaarsstudenten gaven aan dat zij goed geïnformeerd werden over de op handen zijnde veranderingen, en ook dat zij in het eerste en tweede jaar goed waren begeleid in de overgangssituatie tussen beide curricula.

Het panel waardeert dat er met de curriculumherziening een poging wordt ondernomen het profiel van de bacheloropleiding te verbreden. Het panel ziet kansen om de normatieve en geesteswetenschappelijk invulling van het programma nog verder te verstevigen, met name binnen de pijler Theorie. In de ogen van het panel is op dit moment de theoretische inbedding van de pedagogische discipline te veel los gezongen van de praktische en handelingsgerichte invulling van het programma. Na bestudering van de vakken binnen de pijler Theorie raadt het panel aan de ontwikkelingsgerichte vakken ('Motorische en perceptuele ontwikkeling'; 'Cognitieve en taalontwikkeling'; 'Sociaal-emotionele en morele ontwikkeling'; 'Ontwikkelingsproblemen'; 'Leerproblemen'; 'Sociale en emotionele problemen' en 'Neuropsychologie') nadrukkelijker te plaatsen binnen de normatieve en geesteswetenschappelijke achtergrond van de discipline met als doel een directe verbinding aan te gaan met de contextgerichte vakken binnen dezelfde pijler. Het schetsen van conceptuele kaders waarbinnen zowel de gewone als problematische opvoeding, vorming en onderwijs plaatsvindt, zou hier bijvoorbeeld behulpzaam bij kunnen zijn. Dit geeft ook ruimte om hermeneutische benaderingswijzen aan te bieden, waardoor de nagestreefde verbreding binnen het programma duidelijker uit de verf zou komen zonder afbreuk te doen aan de sterke kanten van het bestaande programma.

Het panel herkent in het programma een duidelijke opbouw die zwaar leunt op de keuze om theorie en onderzoek nauw te verbinden met de praktijk. De manier waarop de academische vaardigheden

en beroepsvaardigheden worden onderwezen, is in een harmonische samenhang met wat de praktijk van studenten vraagt. Het panel is enthousiast over de inhoud van de vaardigheidslijn, die juist door de gemaakte keuzen studenten goed bij de les houdt en niet overvraagt. Ook het methodologisch onderwijs is goed uitgewerkt, met dien verstande dat methoden en technieken voornamelijk empirisch gericht en cliëntgebonden zijn. In gesprek met docenten en studenten leerde het panel dat kwalitatieve onderzoeksmethoden sinds kort een aandachtspunt zijn binnen de vaardighedenleerlijn, omdat meer en meer studenten ervoor kiezen kwalitatieve methoden in te zetten bij het uitvoeren van hun onderzoek voor de bachelorscriptie. Ook vraagt het afnemend werkveld om een betere beheersing van kwalitatieve methoden, waarop de opleiding wil inspelen. Het panel ondersteunt deze verbreding van het methodenonderwijs van harte.

De opleiding heeft met de vakken 'Kennis in praktijk 1, 2 en 3' ingespeeld op de wens bij studenten en het afnemend werkveld om studenten al vroeg in hun opleiding in aanraking te brengen met de praktijk. Studenten zoeken hiervoor zelf een vrijwilligersplek die aansluit bij hun interesses. Dit kunnen scholen zijn, maar ook verenigingen, sportclubs of instellingen. Studenten gaven aan de vroege kennismaking met de praktijk te waarderen, al vonden sommigen het lastig om direct na aankomst in een hun onbekende stad een vrijwilligersplaats te zoeken. Tijdens het bezoek werd verder duidelijk dat de opleiding meent weinig te kunnen vragen van de vrijwilligersplaatsen; de 'Kennis in praktijk'-plekken zijn immers geen stageplaatsen. Het panel meent dat de studenten met hun vrijwillige inzet een grote maatschappelijke en onbezoldigde bijdrage leveren aan de samenleving. In de ogen van het panel heeft de opleiding daardoor een sterkere positie dan zij nu binnen de samenwerking met de organisaties lijkt in te nemen. Het panel leerde tijdens het bezoek dat de opleiding in samenspraak met de bij hun bekende vrijwilligersplekken afspraken maakt over de ondersteuning van studenten. Het panel raadt aan dit verder uit te werken; gedacht kan worden aan hulp bij het vinden van een geschikte vrijwilligersplek, een financiële tegemoetkoming aan studenten of andere passende afspraken.

Naast uitvoering van de 'Kennis in praktijk'-opdracht, komen studenten geregeld in intervisiegroepen bijeen om over hun ervaringen tijdens hun vrijwilligerswerk te spreken en erop te reflecteren. Deze intervisiebijeenkomsten worden begeleid door een docent die als procesbegeleider fungeert. Docenten en studenten gaven aan dat tijdens deze bijeenkomsten de inhoudelijke en professionele groei van studenten inzichtelijk wordt. Op basis van de bestudeerde cursusinformatie is het voor het panel echter moeilijk om de reflectieve groei te beoordelen van studenten in de elkaar opvolgende 'Kennis in praktijk'-vakken. Ook zag het panel de reflectieve groei niet terugkomen in de gegeven opdrachten, noch naar voren komen in de gesprekken met bachelorstudenten over de 'Kennis in praktijk'-vakken.

Het panel adviseert de opleiding daarom de reflectieve groei van studenten duidelijker uit de verf te laten komen. Hiervoor heeft het panel een aantal concrete suggesties, die andere passende maatregelen natuurlijk niet uitsluiten. Er kan binnen de drie oplopende cursussen bijvoorbeeld gestreefd worden om studenten te laten evolueren naar een hoger niveau: van niet-bereflecteerd opvoedend handelen naar bereflecteerd (ortho)pedagogisch handelen. Daarnaast zou de reflectieve groei die studenten doormaken duidelijker naar voren kunnen komen in de verslaglegging, bijvoorbeeld in de vorm van reflectieverslagen of een portfolio. Hierin zouden studenten dan de verbinding kunnen leggen tussen hun ervaringen, de maatschappelijke context waarbinnen hun observaties een plaats hebben en de wijze waarop theoretische kennis hun perceptie heeft beïnvloed. Zo zou de koppeling tussen de praktijk en opgedane wetenschappelijke kennis, die het doorlopen leerproces in de 'Kennis in praktijk'-vakken door het jaar heen tot stand brengt, zichtbaarder worden.

Masterprogramma

Het masterprogramma kent twee afstudeerrichtingen: pedagogiek en orthopedagogiek. Ook het masterprogramma is opgezet rond de pijlers Theorie (8 EC), Onderzoek (15 EC) en Praktijk (24 EC). Het onderzoeksgedeelte bestaat hierbij voornamelijk uit de masterscriptie. Verder biedt het masterprogramma een keuze uit acht specialisaties: 'Angst en stemmingsstoornissen', 'Beperkingen en handicaps', 'Forensische pedagogiek', 'Risicodrag', 'Speciale leerbehoeften', 'Pedagogische

ethiek', 'Diversities in Youth Care' en 'Gifted Education'. De specialisaties omvatten twee vakken (van elk 4 EC). De laatste twee specialisaties zijn Engelstalig en erop gericht internationale studenten de mogelijkheid te bieden een master Pedagogische Wetenschappen te laten volgen binnen de afstudeerrichting pedagogiek. Een overzicht van het curriculum is opgenomen in bijlage 2.

Het theoriegedeelte omvat twee verplichte contextcursussen: 'Complex systems theory', waarin de (ortho)pedagogische praktijk vanuit een holistische invalshoek wordt bestudeerd, en 'Jeugdrecht, beleid en ethiek'. Verder kiezen studenten een verplicht vak dat afgestemd is op hun afstudeerrichting. De cursus 'Policy cycle', verzorgd door de opleiding Bestuurskunde, bereid pedagogiekstudenten voor op het analyseren, begrijpen en duiden van beleidsprocessen. Het vak 'Diagnostiek' reikt orthopedagogiekstudenten de handvatten aan om binnen een instelling, bij voorkeur de stage-instelling, de diagnostische cyclus te doorlopen. Bij succesvolle afronding verkrijgen zij de Basisaantekening Diagnostiek van de Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen (NVO). Voor toelating zijn ingangseisen van kracht die verzekeren dat alleen studenten met een orthopedagogische oriëntatie in hun bachelorprogramma toegang hebben tot deze cursus.

Het praktijkgedeelte beslaat een masterstage pedagogiek of orthopedagogiek (20 EC) en het vak 'Coaching in de praktijk' (4 EC). In deze laatste cursus leren studenten collega's te ondersteunen door een coachingstraject te begeleiden gericht op persoonlijke of professionele groei, of door het functioneren van een team begeleid te optimaliseren. Voor hun stage schrijven alle studenten in overleg met hun academische begeleider een stageplan. Stageplaatsen en interne stagebegeleiders worden vooraf beoordeeld op hun geschiktheid om masterstudenten te begeleiden. Tijdens de stage pedagogiek werken studenten binnen een organisatie aan een stageproduct, zoals bijvoorbeeld een beleidsadvies. Voor de stage orthopedagogiek werken studenten minimaal twee dagen binnen een instelling. Ze voeren hier stageactiviteiten uit en schrijven een tussen- en eindevaluatie.

Het panel heeft de inhoud van de verschillende vakken bestudeerd en is van mening dat deze van een voldoende wetenschappelijk niveau zijn. Orthopedagogiekstudenten en (internationale) pedagogiekstudenten worden bediend met een programma dat hen verbreding en verdieping biedt. Het panel vindt de opbouw van het programma evenwichtig en in balans binnen de beperkte tijd die aanwezig is voor een eenjarig masterprogramma. Wel ziet het panel dat de huidige eisen van het werkveld, met name het cliëntgebonden werkveld, sterk het programma vormgeven. Dit wordt ook door studenten onderkend. Masterstudenten gaven in gesprek met het panel aan dat zij de cognitieve gedragstheorie als leidend zien binnen de masteropleiding, waarbij veel nadruk wordt gelegd op de belemmerde ontwikkeling van het (individuele) kind en volwassene. Ook gaven zij aan dat het pedagogische profiel, hoewel interessant, voorlopig nog veel minder uitgewerkt was. Daarom kozen zij vaak voor de orthopedagogische richting, omdat deze afstudeerrichting op het oog meer mogelijkheden lijkt te bieden. Om deze keuze mogelijk te maken sorteren veel studenten al tijdens de bacheloropleiding voor op het orthopedagogische masterprogramma en is er weinig oog voor de mogelijkheden van de pedagogiekrichting.

Het opleidingsmanagement herkende deze trend en gaf aan die gewenste verbreding met zowel het bachelor- als mastercurriculum wel degelijk te stimuleren, zeker omdat de vraag vanuit het werkveld voor afgestudeerden met een pedagogiespecialisatie is toegenomen in de laatste jaren. Hoewel de opleiding aangaf veel voorlichting te verzorgen, raadt het panel de opleiding aan in te blijven zetten op duidelijke communicatie over de mogelijkheden van de pedagogiekrichting in met name de bacheloropleiding om de instroom in de afstudeervariant in de master verder te bevorderen.

Het panel ziet binnen het mastercurriculum een aantal inhoudelijke aandachtspunten. Ten eerste, alle studenten zouden de pedagogische relatie in haar context moeten bestuderen, rekening houdend met sociaal-maatschappelijke en ethische kaders tijdens de opleiding (eindkwalificatie 3). Het panel onderschrijft het belang van deze kwalificatie voor zowel pedagogiek- als orthopedagogiekstudenten en suggereert om die reden dat de inhoud van de specialisatie 'Pedagogische ethiek' idealiter een verplicht onderdeel zou zijn van de masteropleiding. Dit vak besteed aandacht aan filosofische

kwesties en morele dilemma's, waarbij met name betekenisgeving en reflectie (op bijvoorbeeld wat een goed leven inhoudt of op wat in het belang van een kind is wanneer belangen met elkaar in tegenspraak zijn) centraal staan. De kritische reflectie geeft aan dat één van de twee verplichte contextvakken, 'Jeugdrecht, beleid en ethiek', in de komende periode zal worden herzien. Op dit moment besteedt dit vak aandacht aan belangrijke zaken als beroepsethiek en juridische kwesties, maar niet aan ethische reflectie vanuit een meer hermeneutische en normatieve benaderingswijze. Het panel raadt de opleiding aan, indachtig de boven geformuleerde suggestie, hiervoor ruimte te creëren.

Ten tweede, het panel beschouwt de regulatieve cyclus en interventiecyclus als essentieel voor het profiel van de scientist-practitioner. De opleiding heeft ervoor gekozen deze vaardigheid te integreren in de verschillende specialisaties, maar het panel constateerde tijdens het bezoek dat deze onder druk lijkt te staan in bijvoorbeeld de specialisatie Angst- en stemmingsstoornissen. In reactie gaf de opleiding aan dat deze cycli wel degelijk onderdeel vormen van het programma van deze specialisatie. Het panel raadt de opleiding aan dit duidelijker naar voren te laten komen in de vakbeschrijvingen en leerdoelen van de verschillende vakken, en waar passend de inhoud van het programma verder aan te scherpen.

Het panel mist verder een helder ordeningskader gebaseerd op inhoudelijke pedagogische criteria in het aanbod van de Nijmeegse masterspecialisaties. De opleiding heeft erop ingezet om een directe link te behouden tussen de onderzoeksexpertise van de staf en het onderwijsprogramma om de connectie tussen het onderwijs en recent wetenschappelijk onderzoek te waarborgen zonder in te boeten op verbreding. Specialisaties zijn als een gevolg daarvan ingericht rond domeinen, vaardigheden, stoornissen en beroepsvelden, waardoor geen duidelijk onderling verband is te herkennen in het aanbod van specialisaties. Hoewel de geboden specialisaties raken aan de pedagogische praktijk en gevoed worden door recent wetenschappelijk onderzoek, raadt het panel de opleiding aan duidelijk te maken op welke wijze deze specialisaties moeten worden gezien in een brede pedagogische context van het vakgebied. Hierbij moet met name aandacht worden gevestigd op de manier waarop de pedagogische theorie de pedagogische praktijk voedt als leidend principe voor de verschillende specialisaties. Het panel raadt aan om verder te expliciteren wat het ordeningskader binnen de specialisaties zijn: maak heldere keuzes in de inrichtingen en vertaal deze duidelijk wat betreft de genoemde eindkwalificatie. Dit zou ook het uitstroomprofiel van masterstudenten verder verhelderen.

Didactisch concept, begeleiding, werkvormen en opleidingsspecifieke voorzieningen

In zowel de bachelor- als masteropleiding is het streven om studenten op te leiden tot academische professionals vertaald in het scientist-practitionermodel. Het niveau per opleidingsjaar wordt vervolgens bepaald aan de hand van het leerling-gezel-meestermodel. In de bacheloropleiding ontwikkelt de student zich van leerling tot gezel, om in de masteropleiding van gezel naar meester door te groeien. In toenemende mate neemt de zelfstandigheid en verantwoordelijkheid van de student toe. Ook de aangeboden theorie en de uit te voeren opdrachten worden gedurende beide opleidingen alsmaar complexer.

Het panel heeft vastgesteld dat het didactisch concept zowel de begeleiding van studenten als de aangeboden werkvormen voedt. Bachelor- en masterstudenten kunnen tijdens het schrijven van hun scriptie bijvoorbeeld binnenlopen bij de zogenaamde 'scriptiewerkplaats'. Hier ondervinden ze steun van medestudenten en kunnen ze terecht voor advies van begeleiders. Een breed palet activerende werkvormen wordt ingezet tijdens zowel hoorcolleges als werkgroepen, waarbij studenten zowel zelfstandig als in groepen aan opdrachten werken. De interactieve benadering van het statistiekonderwijs in de bachelor viel het panel hier positief bij op, een experiment waarover zowel de docenten als de studenten zich tijdens het bezoek tevreden toonden. Ook is er binnen de opleidingen ruimschoots aandacht voor intervisie, coaching en reflectie. Studenten gaven aan over het algemeen tevreden te zijn met de manier waarop zij tijdens werkgroepen worden geactiveerd hun kennis te ontwikkelen en over de begeleiding die ze hierbij van medestudenten, ouderejaars en docenten ontvingen.

Beide opleidingen maken verder volop gebruik van de mogelijkheden die nieuwe elektronische leermiddelen bieden om studenten actief te laten reflecteren op de eigen ontwikkeling. Het panel was onder de indruk van de Testotheek en de digitale leeromgeving 'Krachthonk' dat studenten gedurende de bacheloropleiding de mogelijkheid geeft om de eigen beroepsvaardigheden inzichtelijk te maken en verder te trainen. Daarnaast heeft het panel tijdens het bezoek de gelegenheid gekregen kennis te maken met de mogelijkheden die *virtual reality* biedt voor het pedagogiekonderwijs. Experimenten hiermee lopen momenteel in verschillende bachelorcursussen en binnen de masterspecialisatie Forensische pedagogiek met ondersteuning vanuit het *Virtual Reality* Laboratorium (VR Lab). Zo kunnen studenten virtueel een zitting van de jeugdrechter bijwonen, meelopen in een gesloten inrichting en meekijken bij de avondmaaltijd op een groep waar kwetsbare kinderen zijn gehuisvest. Niet alleen kunnen studenten zelf een individueel perspectief innemen binnen deze virtuele wereld, maar ook kunnen de gezamenlijke individuele ervaringen leidend zijn voor een reflectiebijeenkomst. Het panel is enthousiast over deze initiatieven.

Studenten worden verder bij hun beroepsvaardigheidstraining ondersteund vanuit het Radboud Universiteit Centrum voor Ontwikkeling, Opvoeding en Leren (RU COOL). Via RU COOL leggen de opleidingen verbinding met partners uit de GGZ, de gehandicaptenzorg en het onderwijs en organiseren activiteiten om elkaar te informeren en kennis te delen. Het panel is onder de indruk van de kwaliteit van de opleidings specifieke voorzieningen.

Staf, begeleiding

Uit alle informatie blijkt dat de opleidingen beschikken over enthousiast en deskundig personeel. Het merendeel van de docenten is gepromoveerd en is actief betrokken bij wetenschappelijk onderzoek en/of werkzaam in de praktijk. Docenten in vaste dienst beschikken over een basiskwalificatie onderwijs (BKO), een uitgebreide kwalificatie onderwijs (UKO), of een passend equivalent. Promovendi met onderwijstaken worden actief ondersteund en doorlopen het BKO-traject als onderdeel van hun professionalisering. In gesprek met het panel gaven docenten aan zich zowel professioneel als wetenschappelijk goed ondersteund te voelen door het management en de faculteit. Bachelorstudenten gaven aan dat de begeleiding in werkgroepen binnen vakken, bijvoorbeeld bij 'Kennis in praktijk' en de bachelorscriptie, flink kon verschillen. Desalniettemin toonden zowel bachelor- als masterstudenten zich zeer tevreden over de begeleiding en inhoudelijke kennis van hun docenten; ze gaven aan dat docenten goed luisterden naar wat er onder studenten leefde, zeer benaderbaar waren en oplossingsgericht en persoonlijk met hen meedachten bij problemen. Studenten spraken daarnaast waardierend over het mentoraat en het goede advies dat zij kregen van de studieadviseurs.

Promovendi verzorgen een deel van het onderwijs bij met name de bacheloropleiding. Als beginnende docenten verzorgen zij vaak (delen van) de inleidende contextvakken, het vaardighedenonderwijs en scriptiebegeleiding. Beginnende docenten betrokken bij scriptiebegeleiding werken onder toezicht van een gepromoveerde collega, waardoor de kwaliteit van de begeleiding in de ogen van het panel voldoende is gewaarborgd. Wel adviseert het panel alleen gepromoveerden in te zetten als tweede beoordelaar. Hoewel het panel de inzet van promovendi een warm hart toedraagt, wil het de opleiding aanmoedigen om juist ook hoogleraren in te zetten bij de basisvakken en, waar mogelijk, beginnend docenten een (nog grotere) rol te laten spelen binnen specialisatiecursussen in de bachelor en/of master. Als geen ander overzien hoogleraren de breedte van het vakgebied, waar beginnende docenten vaak ijzersterk zijn op een specifiek onderwerp binnen een specialisatiegebied. De opleiding gaf in reactie aan dit reeds te doen, maar zal hier de komende jaren aandacht aan blijven besteden.

Het panel sprak met de opleidingscommissies van de bachelor- en masteropleiding. Beide commissies zijn zeer actief en zich bewust van de belangrijke rol die zij kunnen spelen binnen hun opleiding. In de laatste jaren hebben beide commissies actief geprobeerd hun zichtbaarheid te vergroten door regelmatig collegepraatjes te verzorgen. De mastercommissie gaf verder aan een actieve Facebook-pagina te hebben, die regelmatig agendapunten en klachten bij de commissie op de kaart zette. Ook maakten beide commissies werk van hun adviserende rol: ze benoemen jaarlijks speerpunten die

binnen de opleidingen geagendeerd zouden moeten worden. Op bachelorniveau is zo het honoursprogramma, de mogelijkheden tot internationalisering en het aanbieden van weblectures op de agenda gezet. Op masterniveau is de studiebelasting en stagebegeleiding een terugkerend punt op de agenda. De opleidingscommissies roemden de samenwerking met de opleidingsdirecteur en prezen de korte communicatielijnen met docenten. Advies en suggesties werden, naar hun mening, serieus opgepakt en meegenomen naar zowel het docenten- als hooglerarenoverleg. Dit werd bevestigd door docenten, die aangaven geïnformeerd te worden middels (in)formeel overleg en een nieuwsbrief. Het panel prijst de opleidingen gelukkig met de actieve inbreng van beide opleidingscommissies en de goede verhoudingen waarbinnen de commissies functioneren.

Daarnaast bleek uit meerdere voorbeelden dat signalen van studenten daadwerkelijk leiden tot verbetering op zowel programma- als curriculumniveau. Het panel vernam van tweedejaars bachelorstudenten dat zij de begeleiding bij 'Kennis in praktijk 1' als te summier hadden ervaren. De opleiding heeft naar aanleiding van deze klachten actief geïnvesteerd en met begeleide intervisie-bijeenkomsten ingespeeld op de behoefte aan kaders. Het cursushandboek en de gebezigde tentaminering bij het vak 'Motorische en perceptuele ontwikkeling' werd eveneens door tweedejaarsstudenten genoemd als voor verbetering vatbaar. In het gesprek met bachelordocenten vernam het panel vervolgens dat adequate maatregelen waren genomen om deze klachten te ondervangen. Ook op masterniveau wordt feedback actief opgepakt. Alumni van de masteropleiding gaven aan dat zij coachingsvaardigheden in hun opleiding hadden gemist. De huidige mastercursus 'Coaching in de praktijk', recentelijk ingevoerd, speelt nadrukkelijk in op deze behoefte. Het panel is verheugd over deze voorbeelden die onderstrepen dat het studentenbelang centraal staat bij het opleidingsmanagement.

Doorstroom

Bachelorstudenten, zowel reguliere studenten als ALPO-studenten, benoemden geen knelpunten in het programma die hen de doorstroom bemoeilijkten. Masterstudenten benoemden de eindstage als een mogelijk vertragende factor. Regelmatig vragen stageplaatsen om een driedaagse inzet in plaats van een tweedaagse aanwezigheid. Daarnaast kunnen studenten niet genoeg stage-uren werken in twee dagen op sommige stageplaatsen, zoals bijvoorbeeld op scholen. Ook is niet elke stageplaats bereid mee te werken aan het behalen van de diagnostiekaantekening die orthopedagogische studenten als onderdeel van hun specialisatie moeten behalen. Dit kan ertoe leiden dat studenten vertraging oplopen. Het opleidingsmanagement is zich bewust van deze problemen en probeert tijdens het proces waarin stages goedgekeurd worden, hier duidelijke afspraken over te maken met de student en stagebegeleider. Verder gaven masterstudenten aan dat ze de kans zich zowel te verdiepen als te verbreden in het programma zeer waarderen, maar dat dit ook tot studievertraging kon leiden. Veel studenten gaven aan meerdere specialisaties te (willen) volgen omdat zij meenden zo hun positie op de arbeidsmarkt verbeteren. Het panel heeft begrip voor deze studentenwens tot verdere verbreding, maar ziet dat dit slechts door uitloop gerealiseerd kan worden binnen het huidige programma van één jaar.

Internationalisering

Pedagogische Wetenschappen kent in internationaal opzicht weinig vergelijkbare opleidingen en is, zeker omdat de masteropleiding een eenjarige opleiding is, sterk gericht op het Nederlandse beroepenveld. Het management gaf aan dat studenten vooral interesse hebben in de internationale vergelijking van praktijksituaties. In niet-verplichte studiereizen, georganiseerd door de studievereniging, wordt gepoogd studenten bloot te stellen aan alternatieve ideeën en internationale voorbeelden uit de praktijk. Het management gaf aan dat het moeilijk is om dit soort initiatieven tot vast onderdeel van het programma te maken, aangezien de opleiding in dat geval afhankelijk is van lokale instanties en de lokale wet- en regelgeving rond kwetsbare groepen. Hiervoor zouden duurzame samenwerkingsverbanden een uitkomst kunnen bieden. De universiteit probeert momenteel samenwerkingsverbanden aan te gaan binnen Europa, waarbij de opleidingen hopelijk in de toekomst zouden kunnen aansluiten. Het panel moedigt deze ontwikkeling aan.

De opleidingen proberen aan te sluiten bij de universiteitsbrede wens om zich internationaal te profileren. Hiertoe is een commissie benoemd die zich bezighoudt met de internationalisering van zowel de bachelor- als masteropleiding. Twee van de huidige pedagogische masterspecialisaties worden volledig in het Engels aangeboden; het opleidingsmanagement ziet goede kansen voor deze specialisaties die in hun uitstroomprofiel meer op het beleidsveld dan op de cliëntgebonden, Nederlandse praktijk zijn gericht. Zowel de opleidingscommissie als het management gaven tijdens het bezoek aan dat het facultaire honoursprogramma een belangrijke rol heeft gespeeld binnen de internationalisering van de bachelor. Honoursstudenten zijn sneller geneigd om (een deel van) hun keuzeruimte, stage of scriptie in het buitenland te volgen. De bacheloropleiding moedigt ook niet-honoursstudenten aan hun bachelorscriptie in het buitenland te schrijven. Hierdoor vindt ook meer uitwisseling plaats van (behandelings)ideeën, wat het panel ziet als een goede manier om de pedagogische basis van de bacheloropleiding verder te verstevigen.

Overwegingen

Het panel is van mening dat de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen de eindkwalificaties voldoende vertalen in de afzonderlijk curricula. De kwaliteit van de docenten, het mentoraat, de studieadviseur, de proactieve en betrokken opleidingscommissies, de gebruikte werkvormen, het programma en de voorzieningen stellen studenten van beide opleidingen in staat de beoogde eindkwalificaties te behalen in een samenhangende leeromgeving. Hierbij vielen met name de elektronische leeromgeving 'Krachthonk', de actieve rol van RU COOL in de verbinding tussen universiteit en het werkveld en de experimenten met vernieuwende technieken om studenten te betrekken bij het onderwijs het panel positief op.

Het panel waardeert de inspanningen tot verbreding. Wel stelt het vast dat de empirisch-analytische benaderingswijze – c.q. de klinisch-empirische benadering die leidt tot het uitstroomprofiel van de orthopedagoog – nog altijd leidend is in de opleidingscurricula en in het gekozen didactisch concept van de scientist-practitioner. Beide opleidingen zijn praktijkgericht, met aandacht voor met name het ingaan op probleemsituaties, gebaseerd op theorie en met gebruik van vooral empirisch-analytische onderzoeksmethoden en technieken. Het panel moedigt aan dat de opleidingen zich in de komende jaren methodisch en in benaderingswijze verder verbreden, waardoor het profiel van de pedagoog naast dat van de orthopedagoog duidelijker uit de verf komt. Het arbeidsperspectief van de pedagoog kan hierbij als leidraad dienen. Het panel prijst de inzet van de het management, docenten en onderwijsondersteuners van de opleidingen gedurende de afgelopen jaren en moedigt hen aan het afdekken van de pedagogische wetenschappen in de volle breedte systematisch te blijven zoeken in de verdere invulling van de programma's.

Bacheloropleiding

De bacheloropleiding bestaat uit een reguliere opleiding van 180 EC. Naast de reguliere opleiding biedt de universiteit in samenwerking met de HAN het zogenaamde ALPO-traject (240 EC), waarin studenten in vier jaar een bachelordiploma Pedagogische Wetenschappen en een pabo-diploma behalen. Hoewel het panel met name inzicht heeft gekregen in de reguliere bacheloropleiding op basis van de kritische reflectie en het bezoek, heeft het geen signalen opgevangen bij studenten en docenten die wijzen op grote problemen binnen het ALPO-traject. Het spreekt op basis van zijn bevinding bij de reguliere opleiding zijn vertrouwen uit in de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving van ALPO-studenten binnen de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen.

Het panel is van oordeel dat het vernieuwde curriculum van de bacheloropleiding zeer gestructureerd is en een duidelijke cumulatieve opbouw kent binnen zowel het reguliere programma als het ALPO-traject. Het programma is sterk gericht op de cliëntgebonden praktijk met ruime gelegenheid voor het verkrijgen van praktijkervaring, waardoor een goede aansluiting op het beroepenveld mogelijk is. Methoden en theorie zijn binnen de bacheloropleiding gegrondvest in een sterk empirisch-analytische onderzoeksoriëntatie, die aansluit bij de expertise van de wetenschappelijke staf. Kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn sinds kort een aandachtspunt binnen de vaardighedenleerlijn. Het panel ondersteunt deze verbreding van het methodenonderwijs van harte. Activerende werkvormen dagen studenten uit om deel te nemen aan hoorcolleges, werkcolleges en

interviewbijeenkomsten. Studenten zijn tevreden over de begeleiding van docenten en scriptiebegeleiders.

Het panel waardeert dat er met de curriculumherziening een poging wordt ondernomen het profiel van de bacheloropleiding verder te verbreden. Hierbij ziet het panel kansen om de normatieve en geesteswetenschappelijke invulling van het programma verder te verstevigen zonder af te doen aan de huidige sterke kanten van het curriculum. Het panel adviseert de ontwikkelingsgerichte vakken nadrukkelijker te plaatsen binnen de normatieve en geesteswetenschappelijke achtergrond van de discipline met als doel een directe verbinding aan te gaan met de contextgerichte vakken. Ook adviseert het panel de reflectieve groei die studenten doorlopen tijdens de vakken 'Kennis in praktijk 1, 2 en 3' verder inzichtelijk te maken. Dit kan onder meer bereikt worden in de verslaglegging, door een duidelijke cumulatieve opbouw te voorzien in de reflectiepraktijk gericht op een evolutie in de handwijze van studenten, of op andere passende wijze.

Masteropleiding

Het panel heeft vastgesteld dat het masterprogramma van een voldoende wetenschappelijk niveau is. Zowel pedagogiekstudenten, orthopedagogiekstudenten als internationale studenten worden bediend met een programma dat verbreding en verdieping biedt. Het panel vindt de opbouw van het programma evenwichtig en in balans binnen de beperkte tijd die aanwezig is voor een eenjarig masterprogramma. Studenten zijn tevreden over de begeleiding van docenten, stage- en scriptiebegeleiders. De stage is een aandachtspunt voor de studeerbaarheid van de opleiding; dit is bekend bij de opleiding die pogt problemen rond de stage op een adequate manier te ondervangen.

Het panel ziet binnen het mastercurriculum een aantal inhoudelijke aandachtspunten. Het panel mist een helder ordeningskader gebaseerd op inhoudelijke pedagogische criteria in het aanbod van de huidige Nijmeegse specialisaties. Het panel raadt de opleiding aan zich te bezinnen op de wijze waarop de huidige specialisaties kunnen worden geplaatst in een bredere pedagogische context. Met name binnen de orthopedagogische specialisatie is voortdurende aandacht voor de bestudering van de pedagogische relatie in haar context, rekening houdend met sociaal-maatschappelijke en ethische kaders verder een aandachtspunt.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als voldoende.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als voldoende.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk. De examencommissie van de opleiding borgt de kwaliteit van de tentaminering en examinering.

Bevindingen

De organisatie van de toetsing voor het bachelor- en masterprogramma is gezamenlijk georganiseerd. Tenzij anders benoemd, gelden onderstaande bevindingen voor beide opleidingen. Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing. Het heeft daarbij gekeken naar het functioneren van de examen- en toetscommissie, het toetsbeleid, de procedures rondom toetsing, opgestelde toetsen en de gebruikte toetsvormen.

Examencommissie

De examencommissie is verantwoordelijk voor de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen en voor de masteropleiding Onderwijskunde en voldoet in zijn samenstelling aan alle

wettelijk gestelde normen. Een toetscommissie ondersteunt de examencommissie bij het bewaken van de aansluiting tussen leerdoelen, leerlijnen en toetsvormen op cursus- en curriculumniveau. De afstemming tussen het opleidingsmanagement, de examencommissie en toetscommissie verloopt in een prettige onderlinge samenwerking. De examencommissie heeft zowel formeel als informeel overleg met de opleidingsdirecteur en ziet toe op het navolgen van haar adviezen. De toetscommissie rapporteert geregeld aan de examencommissie. Actiepunten worden jaarlijks in overleg afgestemd tussen beide commissies. Beide commissies bevestigden aan het panel dat zij zich goed ondersteund voelden vanuit de faculteit, en voldoende tijd tot hun beschikking hadden voor de actieve ontwikkeling van de eigen professionaliteit en die van het docentencorps.

De examencommissie ziet toe op een correcte afhandeling van fraudegevallen en behandelt klachten, verzoeken tot toelating en vrijstellingen. Zij houdt zicht op de aanstelling van examinatoren en evalueert steekproefsgewijs de toetsing. Daarnaast bewaakt de examencommissie het eindniveau van beide opleidingen. Minstens eens per drie jaar beoordeelt zij steekproefsgewijs een selectie van scripties op bachelorniveau en een selectie van scripties en stageverslagen op masterniveau, waarbij de verschillende leden onderling hun bevindingen met elkaar kalibreren. De afgelopen jaren zijn hierbij geen problemen rond het eindniveau geconstateerd, al is het de examencommissie opgevallen dat nog niet alle docenten de beoordelingsformulieren volledig invullen. Deze observatie tijdens het bezoek bevestigt een vaststelling van het panel, dat zich gerustgesteld weet dat een correcte invulling van het beoordelingsformulier de aandacht heeft van de examencommissie.

In het algemeen kan het panel zich vinden in de eindbeoordeling van de verschillende bachelor- en masterscripties. Soms zou het panel een lager cijfer hebben gegeven, maar het kwam ook voor dat het oordeel van het panel hoger uitviel dan het vermelde eindcijfer. Bij de bestudering van de beoordelingsformulieren van de eindwerken heeft het panel verder opgemerkt dat er soms grote verschillen bestonden tussen het oordeel van de eerste en tweede beoordelaar, en dat de feedback op de beoordelingsformulieren niet altijd de uiteindelijke beoordeling geheel verduidelijkten of ondersteunden. Het panel mist daarnaast een duidelijke weging tussen de verschillende onderdelen van de beoordeling op de beoordelingsformulieren en ziet op dit vlak nog ruimte voor verdere verbetering. Ook raadt het panel aan de eisen waar studenten aan moeten voldoen verder inzichtelijk te maken als leidraad voor de beoordeling door docenten. Hoewel het panel tijdens het bezoek leerde dat de eerste en tweede beoordelaar na hun afzonderlijke beoordeling nog met elkaar in gesprek gingen en dat studenten aangaven ook mondelinge feedback te ontvangen, kan er op dit punt nog een slag gemaakt worden wat betreft de transparantie van de beoordeling van het eindwerk. De examencommissie was eerder dit jaar onafhankelijk van het panel tot dezelfde conclusie gekomen en heeft reeds maatregelen getroffen om hier in de komende tijd actief verbetering in aan te brengen.

De beoordeling van de stageverslagen van de master is niet altijd goed navolgbaar in de verslagen, omdat de grote proces- en reflectiecomponent in de beoordeling niet altijd duidelijk terugkomt in de verslagen. Dit is ook een punt van aandacht voor de examencommissie. Het stelt het panel gerust dat de verschillen in de kwaliteit in de feedback al door de opleiding zelf zijn gesignaleerd en dat hierop actie wordt ondernomen. Het panel raadt aan regelmatig kalibreersessies te organiseren voor docenten om te garanderen dat docenten de beoordelingscriteria op gelijke wijze hanteren en de beoordelingsformulieren indachtig deze werkwijze invullen. Ook adviseert het de toegepaste weging te expliciteren.

Toetsprocedures en -ontwikkeling

De opleiding beschikt over een uitgewerkt toetsplan dat jaarlijks wordt herzien. Docenten worden systematisch geïnformeerd over veranderingen in het toetsbeleid. Het huidige ontwerp van de toetsing is sterk leerdoelgericht om de transparantie tussen leerdoelen en beoordelingscriteria voor studenten te vergroten. Zowel de toetsvorm als de weging van de verschillende deeltoetsen wordt vastgesteld in overeenstemming met deze leerdoelen. Studenten worden op de hoogte gebracht van de verschillende leerdoelen in de vakomschrijvingen en tijdens colleges. In gesprek met het panel gaven zowel bachelor- als masterstudenten aan op de hoogte te zijn van leerdoelen, toetsvormen, nakijk- en feedbackprocedures. Wel gaven beide studentengroepen aan dat de kwaliteit van de

feedback sterk docentafhankelijk was. Het panel adviseert de opleidingen hierop te letten bij de onderlinge afstemming tussen docenten, zeker binnen vakken.

Het docententeam bevestigde in gesprek met het panel actief ondersteund te worden vanuit de toetscommissie, die namens de examencommissie de afstemming tussen leerdoelen en toetsing controleert en begeleidt. Daarnaast neemt de toetscommissie een proactieve houding in ten opzichte van de ontwikkeling van de toetspraktijk. Ten minste elke drie jaar nemen cursuscoördinatoren de gekozen toetsvormen in hun cursus door met de toetscommissie. De toetscommissie stimuleert docenten hierbij na te denken over nieuwe toetsvormen en -modellen die het leergedrag van studenten verder kunnen ondersteunen. Ook adviseert de toetscommissie over de mogelijke voordelen van het opstellen van een toetsmatrix. Wanneer de commissie in een cursevaluatie problemen constateert rond de toetsing, wordt deze cyclische controle versneld door haar uitgevoerd. Tijdens de recente curriculumherziening van de bachelor zijn alle vakken en de daarbij gebruikte toetsvormen tegen het licht gehouden.

Aanvankelijk verbaasde het panel zich dat het opstellen van toetsmatrices niet verplicht was gesteld. Tijdens het bezoek legde de toetscommissie uit dat de gekozen facultatieve, positieve benadering zijn vruchten afwierp en leidde tot een proces van bewustwording onder docenten. Meer en meer cursuscoördinatoren werden enthousiast over de mogelijkheden die toetsvariatie en toetsmatrices konden bieden in de ondersteuning van het leergedrag van studenten en kozen voor nieuwe, experimentele toetsvormen en het opstellen van toetsmatrixen. Ook is er goede ondersteuning van beleids- en onderwijsmedewerkers van het opleidingsinstituut, het zogenoemde OWI-team, waar docenten vrijblijvend kunnen binnenlopen bij het opstellen van bijvoorbeeld rubrics. Juist de constructieve insteek trok cursuscoördinatoren over de streep om daadwerkelijk inhoudelijk te kijken naar de beste toetsvorm voor hun cursus, waar eerdere experimenten met verplichtende benaderingen tot weerstand hadden geleid. Dit positieve beeld werd eveneens bevestigd door docenten van beide opleidingen. Het panel schaarst zich achter de gekozen insteek en prijst de proactieve en professionele werkwijze van de toetscommissie.

Toetsvormen

Toetsing wordt structureel ingezet binnen de opleidingen als didactisch middel om het leergedrag van studenten te sturen. Deze didactische rol komt onder andere tot uiting in het gebruik van een groot aantal verschillende toetsvormen. Inhoudelijke kennis wordt voornamelijk getoetst met schriftelijke tentamens met meerkeuze vragen, open vragen of een combinatie van beiden. Ook wordt zowel in het bachelor- als masteronderwijs gebruik gemaakt van takehometentamens. In de bachelor doen studenten daarnaast ervaring op met het schrijven voor een uiteenlopend publiek.

In onderzoeks- en praktijkcursussen wordt veel gebruik gemaakt van werkgroeponderwijs en practica. Studenten schrijven hiervoor essays, maken schriftelijke opdrachten, worden beoordeeld op hun functioneren in rollenspelen aan de hand van beoordelingscripts, schrijven klinische rapportages en reflectieverslagen, en presenteren mondeling hun bevindingen. Hierbij wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht tussen de onderwezen theoretische kennis en de praktijkervaring. Studenten worden uitgedaagd in de toetsing theorie toe te passen op de praktijk en daarbij kritisch te reflecteren op hun eigen handelen en op de theorie. Voor het bachelorvak 'Cognitieve en taalontwikkeling' spiegelen studenten bijvoorbeeld hun eigen visie op een praktijkcasus aan die van drie bekende pedagogen, waarbij ze ook ingaan op de inhoudelijke verschillen tussen de verschillende benaderingen. Zo stuurt de toetsing studenten doelgericht in het ontwikkelen van een kritische houding ten aanzien van hun eigen praktijkervaringen en leert het studenten theorie te bevragen. Bachelorstudenten zagen dit specifieke vak en de manier waarop zij in de 'Kennis in Praktijk-vakken' uitgedaagd werden te reflecteren op praktijksituaties aan de hand van theorie als goede voorbeelden van vakken waarbij theorie en praktijk ook in de toetsvorm gecombineerd terugkwamen. In de ogen van de masterstudenten was de stage hiervan een goed voorbeeld.

Studenten worden zowel individueel beoordeeld als aan de hand van groepswork. Er zijn duidelijke richtlijnen om de individuele bijdrage aan groepswork af te bakenen en te toetsen. Hierdoor is het

gevaar dat studenten gemakkelijk 'meeliften' op andermans inzet voldoende ondervangen. Het panel heeft inzicht gehad tijdens het bezoek in meerdere tentamens en heeft geconstateerd dat deze zowel kennis- als inzichtvragen bevatten, en over het algemeen van het vereiste niveau zijn. Studenten bevestigden in gesprek met het panel dat zij formatieve feedback krijgen op hun mondelinge prestaties en, in de bachelorfase, op hun reflectievermogen tijdens begeleide intervisie-bijeenkomsten. Het panel heeft waardering voor de grote variëteit aan toetsvormen.

Overwegingen

Het panel heeft vastgesteld dat de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie van de toetsing bij beide opleidingen van een goed niveau is. Beide opleidingen kennen een grote en goede variatie aan toetsvormen die zijn afgestemd op de leerdoelen van de verschillende cursussen. De beoordelingscriteria zijn helder en inzichtelijk voor studenten, hoewel deze voor wat betreft de eindwerken nog beter inzichtelijk zouden kunnen worden gemaakt op het betreffende beoordelingsformulier. Hierbij kan gedacht worden aan de introductie van criteria voor de weging van de verschillende onderdelen en aan een verdere concretisering van de eisen waar studenten aan moeten voldoen als leidraad voor de beoordeling door docenten. Op het gebied van transparantie is volgens het panel ook nog enige winst te behalen op het vollediger invullen van de beoordelingsformulieren door de eerste en tweede beoordelaar van de eindwerken en het in lijn brengen van de feedback op de beoordelingsformulieren met het uiteindelijk toegekende eindcijfer. Hierbij zouden kalibreersessies tussen docenten mogelijk positief kunnen bijdragen.

Beide opleidingen worden ondersteund door een goed functionerende en actieve examencommissie, die haar wettelijke taken actief en zorgvuldig vorm geeft. Zij heeft goed zicht op het toetsbeleid bij de opleiding, kent de aandachtspunten binnen de huidige toetspraktijk en anticipeert hier adequaat op met passende maatregelen. Ook heeft de examencommissie voldoende zicht op het behaalde eindniveau. In haar werkzaamheden wordt de examencommissie ondersteund door een professionele en meedenkende toetscommissie, die waakt over de aansluiting tussen leerdoelen en toetsvormen op curriculum- en cursusniveau. Daarnaast is de toetscommissie proactief betrokken bij een verdere verhoging van de kwaliteit van de toetsing bij de opleidingen. Zij ondersteunt bijvoorbeeld cursuscoördinatoren in hun bewustwording over de mogelijkheden van toetsingsmethoden om het leerproces van studenten te ondersteunen. Het panel staat achter de gekozen insteek en prijst de constructieve en professionele werkwijze van de toetscommissie in de verdere professionalisering van de Nijmeegse toetspraktijk.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als goed.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als goed.

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de resultaten van tussentijdse en afsluitende toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Om het gerealiseerde eindniveau te beoordelen heeft het panel een steekproef van vijftien bachelorscripties voor de bacheloropleiding bestudeerd en vijftien masterscripties en stageverslagen voor de masteropleiding. Hierbij is rekening gehouden met de verschillende uitstroomprofielen van de beide opleidingen. De selectie van de scripties is nader beschreven bij de werkwijze van het panel. Ook heeft het panel de bijbehorende beoordelingsformulieren kritisch bezien. Verder heeft het panel

gesproken met een aantal alumni van de opleiding om een beeld te verkrijgen van de aansluiting van de opleidingen met de arbeidsmarkt.

De bachelorscriptie is het eindwerk van de opleiding. Scripties vormen een individueel werkstuk dat zowel empirisch, theoretisch als beleidsmatig van oriëntatie kan zijn. Wel bleek dat deze laatste twee varianten niet binnen de selectie van bestudeerde werken viel. Zowel studenten als docenten gaven in gesprek met het panel aan dat slechts een enkele student koos voor een theoretische of beleidsmatige scriptie en in deze mate is de bestudeerde selectie voldoende representatief voor het eindwerk. Studenten mogen desgewenst ook een kwalitatieve analyse of uitgebreid literatuuronderzoek verrichten, waarbij erop toegezien wordt dat de eindwerken voldoen aan de gestelde eindkwalificaties.

De examencommissie is voornemens om ook de individuele eindopdracht van het vak 'Beroepsvaardigheden 3' als eindwerk voor de bacheloropleiding te benoemen. Dit zou het profiel van de scientist-practitioner nog duidelijker uit de verf laten komen in de behaalde resultaten. Ter voorbereiding heeft de examencommissie deze verslagen het afgelopen jaar steekproefsgewijs gecontroleerd. Zij heeft hierbij geconstateerd dat de bestaande beoordelingscriteria en beoordelingsformulieren nader gestandaardiseerd moeten worden voor alle thematische varianten van de cursus voordat het verslag kan gelden als volwaardig eindwerk. Het panel moedigt deze ontwikkeling aan en de daarmee gepaarde aandacht voor de consistentie in de beoordeling van deze specifieke opdracht. Desalniettemin is het panel van mening, na bestudering van het vak 'Beroepsvaardigheden 3' en bestudeerde toetsen, dat de studenten de beoogde eindkwalificaties wat betreft de praktische component nu reeds waarmaken.

Voor de master gelden zowel de masterscriptie als het eindstageverslag als eindwerk. Dit is ook in overeenstemming met de beoogde eindkwalificaties. Het thema van de masterscriptie moet zoveel mogelijk aansluiten bij de onderzoeksprogramma's binnen Pedagogische Wetenschappen, maar het komt ook voor dat de masterscriptie gekoppeld wordt aan de eindstage. Masterstudenten bevestigden dat de scriptiebegeleider in dat laatste geval scherp het academisch gehalte bewaakte van de scriptie en dat er aanvullende eisen werden gesteld aan de theoretische onderbouwing van de scriptie. Ook gaven masterstudenten aan dat het geen populaire combinatie was en dat het merendeel van de studenten niet koos voor een gecombineerde scriptie en stage. Het panel is op dit gebied niet op bezwaren gestuit in zijn beoordeling van de scripties en voldoende gerust op het academisch gehalte van de gecombineerde scriptie en stage.

Het panel heeft in zijn steekproef de volle breedte van de opleiding bestudeerd in zijn beoordeling van scripties. Een aantal bachelorscripties was zeer goed, met verzorgd taalgebruik, een duidelijk afgebakende vraagstelling en een systematische en gedegen uitwerking. Hierbij viel op dat de zwakkere scripties vaak werkten vanuit een te brede vraagstelling, waardoor studenten moeite hadden methodisch en volledig antwoord te geven op de gestelde onderzoeksvraag. Ook vond het panel dat de bestudeerde Engelstalige scripties vaak verzorgder waren in taalgebruik en onderzoeksofzet dan de Nederlandstalige scripties.

De bestudeerde masterscripties reflecteerden over het algemeen goed de verschillen in beoordeling. Het panel trof in de selectie onder meer een scriptie aan dat origineel onderzoek presenteerde en dat eventueel, na een herwerking, geschikt zou zijn voor publicatie. Ook las het zwakkere scripties waarbij, net als bij de bachelorscripties, de brede vraagstelling opviel. De bestudeerde stageverslagen waren zeer wisselend van kwaliteit, waarbij opviel dat er ruim aandacht was voor de persoonlijke ontwikkeling van studenten gedurende het stageproces. Dit vond het panel een positief punt. Wel vraagt het de opleiding toe te blijven zien dat deze reflectie een inhoudelijke component behoudt en gericht blijft op groei in het beroepsmatig handelen.

Het panel adviseert een go/no go-moment te introduceren in een eerder stadium van het scriptieproces bij beide opleidingen, waarbij de tweede beoordelaar gevraagd kan worden de onderzoeksofzet en vraagstelling van de student te beoordelen om te pogen het geconstateerde

probleem van een te brede vraagstelling te ondervangen. Op basis van de bestudeerde steekproef blijkt dat de beide studentengroepen de beoogde leerdoelen behalen en de opleiding op voldoende niveau afsluiten.

Tijdens het bezoek heeft het panel gesproken met alumni van beide opleidingen. Zij houden geregeld contact met de opleiding, zowel via hun werkkring als via alumni-initiatieven. Uit het gesprek met alumni van de bacheloropleiding, nu allen masterstudenten, bleek dat zij zich goed voorbereid voelden voor een aansluitende opleiding op masterniveau. Hoewel zij de academische benadering van de bachelorstudie benoemden als meerwaarde ten opzichte van een afgeronde hbo-bacheloropleiding in de Pedagogische Wetenschappen, zagen zij de bacheloropleiding niet als een volledig eindstation en kenden zij eigenlijk geen studenten die niet hun studie hadden vervolgd met een masteropleiding. Opvallend is dat de bachelor alumni aangaven dat het merendeel van de ALPO-afgestudeerden eveneens in grote getalen ervoor kozen hun opleiding te vervolgen, in plaats aan de slag te gaan als leraar in het basisonderwijs.

Afgestudeerde masterstudenten gaven aan dat zij zich in praktisch opzicht goed voorbereid voelden op de arbeidsmarkt. Zij waren relatief gemakkelijk doorgestroomd naar functies op hbo-niveau, en na een aantal jaar werkervaringen naar wo-niveau, hoewel zij aangaven dat de concurrentie groot was. Het panel ziet de ingezette oriëntatie op een bredere benadering van de discipline, waarbij ook kwalitatieve en hermeneutische methoden meer ruimte krijgen, als een goede ontwikkeling om het uitstroomprofiel van afgestudeerden aantrekkelijker te maken voor de arbeidsmarkt. Het panel spreekt de hoop uit dat de verbreding van het profiel van de opleiding ook zal leiden tot een betere instroom op de arbeidsmarkt op wo-niveau.

Overwegingen

Op basis van de bestudeerde scripties, stageverslagen en het gesprek met de alumni concludeert het panel dat de afgestudeerden van de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen de beoogde eindkwalificaties op het gewenste niveau realiseren. Het panel trof gedegen, soms goede eindwerken aan die aansloten bij het gewenste bachelor- en masterniveau. Bij de bestudering van zowel de bachelor- als masterscripties viel op dat zwakkere scripties vaak baat zouden hebben gehad bij een betere inkadering van de onderzoeksvraag. Het panel adviseert daarom te overwegen de tweede beoordelaar in te zetten voor de beoordeling van de onderzoeksopzet om mogelijkserwijs dit probleem eerder te ondervangen. De bestudeerde scripties reflecteerden over het algemeen de verschillen in beoordeling. De bestudeerde stageverslagen op masterniveau waren wisselend van kwaliteit, waarbij positief opviel dat er ruim aandacht was voor de persoonlijke ontwikkeling van studenten gedurende het stageproces. De standaardisering van de beoordelingsprocedure en – criteria zal bijdragen, zoals besproken onder standaard 3, aan een grotere intersubjectiviteit en navolgbaarheid van de gegeven oordelen. Het panel vindt dit een noodzakelijke ontwikkeling en waardeert dat hierop al actie wordt ondernomen.

Conclusie

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 4 als voldoende.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 4 als voldoende.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het panel heeft Standaard 1, 2 en 4 voor de bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen beoordeeld als 'voldoende'. Standaard 3 is beoordeeld als 'goed'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel van het panel over de opleiding daarmee 'voldoende'.

Het panel heeft Standaard 1, 2 en 4 voor de masteropleiding Pedagogische Wetenschappen beoordeeld als 'voldoende'. Standaard 3 is beoordeeld als 'goed'. Volgens de beslisregels van de NVAO is het algemeen eindoordeel van het panel over de opleiding daarmee 'voldoende'.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen* als voldoende.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Pedagogische Wetenschappen* als voldoende.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN

Em. prof. dr. C. (Carla) Vlaskamp (voorzitter) was na haar studie orthopedagogiek werkzaam op verschillende terreinen (revalidatie, schooladviesdienst, gehandicaptenzorg) en in verschillende plaatsen in binnen- en buitenland, waaronder Enschede, Willemstad (Curaçao), Maseru (Lesotho) en Groningen. Van 1985 tot 2014 was zij werkzaam bij de afdeling Orthopedagogiek van de Rijksuniversiteit Groningen. Haar voornaamste aandachtsgebied in onderwijs en onderzoek betreft personen met (zeer) ernstige verstandelijke en meervoudige beperkingen. Zij ontwikkelde het 'Opvoedingsprogramma' voor deze doelgroep en publiceerde daarover voor het eerst in 1993. Inmiddels heeft zij (met coauteurs) een omvangrijk aantal publicaties op haar naam over personen met beperkingen. Zij won verschillende prijzen met haar wetenschappelijk werk en werd in 2004 benoemd tot fellow van de IASSID. Voor haar bijdrage aan de wetenschap werd zij in 2014 benoemd tot Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw.

Prof. dr. S. (Stefan) Ramaekers [vicevoorzitter] studeerde Pedagogische Wetenschappen en Wijsbegeerte aan de KU Leuven en behaalde een doctoraat in de Pedagogische Wetenschappen binnen het domein van de Wijsgerige Pedagogiek. Zijn onderzoek en onderwijs zijn te situeren in het brede veld van de wijsgerig-pedagogische theorievorming. Hij onderzoekt momenteel het veranderend discours omtrent opvoeden en de ouder-kindrelatie, de pedagogische betekenis van opvoedingsondersteuning en de betekenis van ouderschap. Met Judith Suissa schreef hij *The Claims of Parenting. Reasons, responsibility, and society* (Springer, 2015). Recent is hij met Naomi Hodgson aan een onderzoek begonnen naar representaties van opvoeders en opvoeden in de culturele media (o.a. film). In het voorjaar van 2018 verschijnt hierover bij Palgrave *Philosophical presentations of raising children: The grammar of upbringing*.

Prof. dr. P. (Pol) Ghesquière is orthopedagoog en als gewoon hoogleraar verbonden aan de onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen van de KU Leuven. Hij is momenteel ook onderzoekscoördinator van de groep Humane Wetenschappen van de KU Leuven en directeur van de graduate school van deze groep. Binnen zijn leeropdracht verzorgt hij op bachelorniveau het vak 'Pedagogische hulpverlening aan personen met een leerstoornis', en op masterniveau de vakken 'Thema's uit de orthopedagogiek: leerstoornissen' en 'Orthopedagogiek, m.i.v. deontologie en beroepsethiek'. Verder begeleidt hij praktijk- en onderzoeksstages orthopedagogiek. Zijn onderzoek richt zich op de cognitieve en neurologische basis van dyslexie en dyscalculie, de screening en diagnostiek van leerstoornissen, effectieve instructie en remedial teaching voor kinderen met lees-, spelling- en rekenproblemen, zorg op school en leerlingenbegeleiding. Hij is verder voorzitter van het Netwerk Leerproblemen Vlaanderen, voorzitter van de Commissie Leerlingenbegeleiding van de Vlaamse Onderwijsraad (VLOR), lid van het Scientific Advisory Panel van Dyslexia International (een ngo erkend door de UNESCO) en supervisor bij PraxisP (het praktijkcentrum van de Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen KU Leuven).

Dr. C.H.J.A.M. (Katrien) van de Vijfeijken is orthopedagoog generalist en klinisch psycholoog/psychotherapeut. Ze is werkzaam bij de afdeling Orthopedagogiek van de Universiteit Leiden als chef de clinique van het Ambulatorium/LUBEC. Hier is ze verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken rondom de patiëntenzorg. Er wordt hulp geboden bij allerlei problemen in de opvoeding en de ontwikkeling van kinderen met complexe problematiek. Daarnaast is ze hoofdopleider van de GZ kind & jeugd en directeur van de PDBO Randstad die de postmaster opleiding tot NVO orthopedagoog generalist verzorgt.

Prof. dr. P. (Peter) Van Petegem is als gewoon hoogleraar Onderwijswetenschappen verbonden aan het departement Opleidings- en Onderwijswetenschappen van de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Zijn onderwijs situeert zich op het vlak van school- en onderwijsbeleid en kwaliteitszorg. Hij is lid van de onderzoeksgroep Edubron (www.edubron.be). Onderzoeksmatig gaat zijn interesse uit naar evaluatie op meso- en macroniveau. Daarnaast heeft hij ook interesse in natuur- en milieueducatie en ook in onderwijs voor duurzame ontwikkeling. Hij

is aan de universiteit diensthoofd van ECHO, het centrum dat zich bezig houdt met onderwijsprofessionalisering van docenten en assistenten. Hij is hoofdredacteur van *Studies in Educational Evaluation* en auteur van meer dan 100 A1-papers, 8 boeken en 80 hoofdstukken in boeken. Hij heeft ervaring met onderwijs- en onderzoeksvisites in diverse landen.

J. (Bob) Timmer (studentlid) studeert Pedagogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Amsterdam sinds 2015. Ook is hij derdejaars pabostudent aan de Viaa te Zwolle. Als studentlid heeft hij zitting in de opleidingscommissie van Pedagogische Wetenschappen. Naast het studeren is hij ook actief binnen het jeugdwerk in de kerk. Hij behaalde in 2014 zijn vwo-diploma aan de Noordgouw te Heerde.

BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Inleiding

Ten behoeve van de onderwijsvisitatie van de bachelor- en masteropleidingen Pedagogische Wetenschappen (PW) in 2017 wordt in dit document het domeinspecifiek referentiekader PW gepresenteerd: een beschrijving van de actuele stand van zaken binnen het domein en van de eisen die op basis daarvan gesteld mogen worden aan een opleiding PW. Het kader is tot stand gekomen in de Kamer Pedagogiek, waar het werd vastgesteld op 7 oktober 2016.

PW maakt onderdeel uit van het HOOP-gebied Gedrag & Maatschappij (Sectorplan Sociale Wetenschappen, 2014). Binnen dat gebied richt PW zich op het bestuderen van het micro-, meso- en macroniveau (Bronfenbrenner & Morris, 2006). De pedagogiek houdt zich in het bijzonder bezig met de wetenschappelijke bestudering van de ontwikkeling en opvoeding van en het onderwijs aan kinderen en jongeren in een brede context, en preventie, diagnostiek en behandeling van de problemen die daarbij kunnen ontstaan. De pedagogische relatie staat centraal en de invloed die de omgeving en genetische en neurobiologische aanlegfactoren daarop hebben speelt een belangrijke rol.

Ontwikkelingen in het onderwijs, de wetenschappelijke praktijk en de beroepspraktijk hebben consequenties voor de vereiste kennis, vaardigheden en attitudes van afgestudeerde pedagogen en daarmee voor de eisen die gesteld mogen worden aan de opleidingen. De VSNU (2015) signaleert in haar toekomstvisie voor de periode 2015-2025 verschillende factoren die de komende jaren van invloed zullen zijn op de toekomst van de Nederlandse universiteiten, zoals een innovatieve en internationale leeromgeving, nieuwe onderwijsvormen en veranderende arbeidsmarkten. De opleidingen Pedagogische Wetenschappen zullen rekening moeten houden met deze factoren om hun positie te behouden en eventueel te versterken. Met deze factoren als rode draad wordt daarom in dit document de actuele stand van zaken binnen het domein beschreven, resulterend in de door de Kamer geformuleerde eindtermen voor de bachelor- en masteropleidingen PW.

Paragraaf 1 is gericht op de instromende student. De focus wordt daarin gelegd op de toenemende diversiteit en mobiliteit van studenten in het onderwijs. In Paragraaf 2 staan de vorm en de inhoud van het onderwijs centraal. Daarbij wordt ingegaan op wetenschappelijke, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen. Paragraaf 3 is gericht op de arbeidsmarkt voor PW-afgestudeerden en de veranderingen die daarin plaatsvinden door politieke ontwikkelingen. Paragraaf 4 beschrijft ten slotte aan de hand van eindtermen welke eisen op bachelor- en op masterniveau gesteld mogen worden aan een opleiding PW.

1. Diversiteit en mobiliteit in de instroom

De PW-opleidingen kennen een diverse instroom die bestaat uit studenten met een vwo-diploma, een hbo-getuigschrift of een universitair bachelor- of masterdiploma van een andere opleiding, hetgeen afhankelijk is van reguliere of premasterinstroom. Daarnaast is er een toenemende instroom van studenten gericht op bij- en nascholing die al een ander hoger onderwijs diploma op zak hebben en soms ook al werkzaam zijn in de pedagogische praktijk. Ook de mogelijkheid voor internationale mobiliteit van niet Nederlands sprekende studenten neemt toe.¹ Hoewel hier de afgelopen jaren stevig op is ingezet, is voor PW zowel inkomende als uitgaande mobiliteit minder vanzelfsprekend als voor sommige andere wetenschapsgebieden, maar zeker niet onmogelijk.

Alle bacheloropleidingen PW in Nederland zijn Nederlandstalig waardoor het volgen van een volledige bacheloropleiding PW voor buitenlandse studenten niet mogelijk is. Voor inkomende studenten geldt dat zij uitsluitend losse cursussen volgen of een minor. De instroom van studenten met een

---

¹ Het Bolognaproces heeft internationale uitwisseling in het hoger onderwijs in Europa vereenvoudigd. Om de mobiliteit van studenten te stimuleren is door de deelnemende landen vastgelegd dat in 2020 ten minste 20% van de afgestudeerden een deel van de studie in het buitenland moet hebben doorgebracht (EACEA, 2012). Studenten moeten daar minimaal 15 studiepunten (EC) hebben behaald of tenminste drie maanden hebben verbleven. Nederlandse universiteiten hebben deze ambitie verwerkt in hun eigen mobiliteitsdoelstellingen.

buitenlandse bachelor in een Nederlandse master wordt bemoeilijkt doordat de Nederlandse opleidingen internationaal gezien een tamelijk aparte positie innemen.² Het ontbreekt niet Nederlands sprekende studenten die in Nederland een master willen volgen veelal aan noodzakelijke diagnostische en/of methodologische voorkennis om in te mogen stromen, de benodigde taalvaardigheid en kennis van de inrichting van en regelgeving rond relevante instituties.

Voor uitgaande bachelorstudenten zijn er voldoende mogelijkheden om in het buitenland cursussen te volgen, stage te lopen en een thesisonderzoek te doen. Het masterprogramma kent in de meeste gevallen een groot aantal verplichte onderdelen, waardoor er weinig tot geen ruimte is om naar het buitenland te gaan. Een uitzondering daarop vormen de stage en thesis, hoewel ook de ruimte voor de stage en daarmee het opdoen van praktijkervaring beperkt is.

Om in te spelen op de mogelijkheden voor internationale mobiliteit en het aantrekken van studenten gericht op bij- en nascholing pleit de kamer Pedagogiek en de vorige visitatiecommissie (zie visitatierapport 2012) voor de invoer van een tweejarig masterprogramma, zoals dat ook het geval is bij buitenlandse opleidingen.³ Er zou daarmee ruimte gecreëerd kunnen worden om meer en diepgaander aandacht te besteden aan theorie, diagnostiek, methodologie en praktijkvaardigheden. Hierdoor kunnen andere eisen gesteld worden aan de voorkennis van studenten en worden niet alleen internationale studenten en zij-instromers maar ook reguliere studenten beter opgeleid in de masteropleiding met voldoende aandacht voor zowel algemeen academische als op het beroep gerichte academische (professionele) vorming. De huidige eenjarige master is niettemin aantrekkelijk gebleken voor een beperkte groep buitenlandse studenten.

2. Vorm en inhoud van het onderwijs

Complexe problematiek wordt in de samenleving steeds vaker aangepakt door kruisbestuiving tussen disciplines en gezamenlijke inspanningen van wetenschappers, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven, gefaciliteerd door technologische ontwikkelingen (Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten, VSNU, 2015). Wetenschappelijke, maatschappelijke en technologische ontwikkelingen hebben ook hun weerslag op de vorm en de inhoud van het onderwijs in de PW-opleidingen.

De Commissie Sectorplan Sociale Wetenschappen (2014) hecht grote waarde aan de samenhang van onderwijs en wetenschappelijk onderzoek en beschrijft dit als de essentie van de universiteit en van het domein Gedrag & Maatschappij. Hoe verder een student in het curriculum komt, hoe sterker deze samenhang zou moeten zijn. Het onderzoeksterrein van PW betreft het continuüm van normale tot problematische/pathologische ontwikkeling en opvoedingssituaties, op zowel individueel, groeps-, als beleidsniveau. In de praktijk en in het wetenschappelijke onderzoek vindt daarbij uitwisseling plaats tussen de belangrijkste deel- en steungebieden van de pedagogiek (zie paragraaf 4). Academisch onderwijs vraagt daarnaast van studenten dat zij zich specifieke vakkennis eigen maken en analytisch leren denken, kritisch hun aannames en resultaten onderzoeken en actief participeren in de wetenschappelijke dialoog, waarbij zij in staat moeten zijn om verschillende ideeën en perspectieven tegen elkaar af te wegen. Gecombineerd met de bekwaamheid in het opzetten, uitvoeren en evalueren van wetenschappelijk onderzoek en het wetenschappelijk onderbouwd

---

² Dit is gebleken uit de vergelijking gemaakt door het NUFFIC (2012) tussen de Nederlandse opleidingen PW en enkele verwante buitenlandse opleidingen. Het onderzoek betrof opleidingen in Spanje, Duitsland, Engeland en de Verenigde Staten in de vergelijking en werd aangevuld met informatie over België. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de aandacht voor statistiek en kwantitatieve methoden en technieken vaak zeer beperkt of afwezig is. Ook inhoudelijke onderwerpen hebben nauwelijks equivalenten in het buitenland. Het programma van de opleidingen in België (met een driejarige bachelor en een tweejarige master) komt nog het meest overeen.

³ In het buitenland volgen studenten een tweejarige master. Een drie- of vierjarige bachelor is in veel landen gebruikelijk, maar leidt meestal op tot leerkracht basis- of speciaal onderwijs en functioneert dan ook als eindopleiding.

oplossen van nieuwe of complexe praktijkproblemen onderscheidt dit de universitaire van de hbo-afgestudeerde.⁴

Ook de relatie met maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven wordt voor PW steeds belangrijker. In de Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2015) haalt de minister de conclusie aan van de Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD, 2014) dat Nederland op het gebied van valorisatie achterblijft. De minister en de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR, 2013) vinden het van groot belang voor zowel de economie als het onderwijs om kenniscirculatie te stimuleren. Om een bijdrage te leveren aan de kenniscirculatie moeten studenten het vermogen ontwikkelen om nieuwe kennis te signaleren, verzamelen, interpreteren, beoordelen en daarover te communiceren met specialisten en leken. In het onderwijs wordt hieraan bijgedragen door gebruik te maken van praktijkvoorbeelden en maatschappelijke vraagstukken en ruimte te creëren voor vaardighedenonderwijs, onderwijs rond het (re)presenteren van kennis en toepassingsmogelijkheden in de stage.

De inzet van technologie in het onderwijs, zoals het gebruik van elektronische leeromgevingen, is het pioniersstadium voorbij en zal de komende jaren verder toenemen. Digitale onderwijsvormen bieden onder andere mogelijkheden voor onderwijs op maat, onderwijs op afstand, intensieve begeleiding en een individuele benadering van studenten. Zowel de VSNU (2015) als de Commissie Sectorplan Sociale Wetenschappen (2014) pleiten voor een gecombineerde inzet van online leervormen en campusonderwijs. In opkomst zijn blended learning als mengvorm van traditioneel onderwijs en nieuwe media, en flipped classrooms, waarbij de student eerst online kennis verwerft en deze vervolgens op de campus bespreekt en verdiept met docenten en medestudenten. Het persoonlijk contact tussen studenten en docent en studenten onderling blijft in alle toepassingen cruciaal voor de academische vorming.

3. De arbeidsmarkt

De opleiding PW bereidt studenten voor op de pedagogische onderzoeks- en beroepspraktijk. De Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO, 2014) schetst in haar visiedocument 'Het Pedagogisch Perspectief' een breed spectrum van ontwikkelings-, opvoedings-, en onderwijs gerelateerde vragen waarbij pedagogen betrokken zijn: van vragen over alledaagse situaties tot situaties die bedreigend zijn voor een kind of zijn omgeving, op het vlak van zowel preventie als interventie. De pedagoog heeft daarbij niet altijd direct contact met opvoeders en kinderen, maar kan ook ondersteuning bieden aan de professional die dat directe contact wel heeft. In alle hoedanigheden leveren pedagogen door middel van methodische analyse een bijdrage aan de optimale ontwikkeling van het kind. Een specifiek kenmerk van het vakgebied is dat pedagogen, net zoals psychologen en medici, beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen beïnvloeden. Naast een zorgvuldige en verantwoordelijke beroepshouding, is kennis over de ethiek van onderzoek en professioneel handelen daarom onontbeerlijk. Pedagogen kunnen de rol hebben van begeleider, coach of behandelaar en hun betrokkenheid kan de vorm hebben van een consult of een langduriger traject. Diagnostiek en ingrijpende interventies kunnen hier onderdeel van zijn. Naast de klinische hulpverlening en het wetenschappelijk onderzoek worden pedagogen ook opgeleid om werkzaam te zijn in niet-cliëntgebonden functies op het gebied van de ontwikkeling van kinderen, jongeren en jongvolwassenen zoals preventie, voorlichting, advisering, onderwijs, beleid, organisatie/management of een combinatie daarvan.

Recentelijk hebben er grote veranderingen plaatsgevonden in de jeugdzorg, die consequenties hebben voor de arbeidsmarkt van pedagogen. Sinds 1 januari 2015 zijn gemeenten bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor de jeugdzorg, inclusief de jeugdbescherming, de jeugdreclassering,

---

⁴ Sinds 1 januari 2014 is in de Wet kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs (2013) geregeld dat afgestudeerde hbo-studenten ook 'of Arts' en 'of Science' aan hun bachelor- en mastertitel mogen toevoegen. Deze maatregel kan als neveneffect hebben dat het onderscheid tussen een universitaire en hbo-opleiding in de beeldvorming als minder duidelijk wordt ervaren. De toegevoegde waarde van academisch afgestudeerden zal nadrukkelijk moeten blijken uit hun einkwalificaties en hoe zij die over het voetlicht weten te brengen.

de gesloten jeugdzorg, de geestelijke gezondheidszorg en de zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking. Deze transitie ging gepaard met een bezuiniging van 15% op het totaal door de staat beschikbaar gestelde budget. Onderzoeksinstituut Panteia (2013) rapporteerde in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (ministerie van VWS) over de te verwachten effecten van de transitie Jeugdzorg op de arbeidsmarkt. Naar verwachting neemt met name de vraag in de tweedelijnsjeugdzorg af, met als gevolg minder werkgelegenheid op alle functieniveaus, ofschoon met name in mbo-functies. Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2013) karakteriseert het arbeidsmarktperspectief voor afgestudeerden WO sociale wetenschappen als matig. Wij als universiteiten zullen potentiële werkgevers moeten duidelijk maken, zoals (zorg)instellingen, gemeenten, scholen etc., wat de meerwaarde is van de wetenschappelijk opgeleide pedagoog ten opzichte van de hbo-opgeleide pedagoog. Voor universitair opgeleiden in het algemeen wordt verwacht dat de werkgelegenheid in de periode 2013-2018 gelijk blijft. In vergelijking met de vorige prognose (2011-2016) is dat een verslechtering.⁵

In 2016 heeft de minister van VWS een brief gestuurd aan de NVO, waarin zij bevestigt dat een wetsvoorstel met het voornemen om de Orthopedagoog Generalist op te nemen in de Wet BIG in voorbereiding is (Ministerie van VWS, 2016). Dit is een voorwaarde om op te mogen treden als regiebehandelaar in de GGZ, en versterkt mogelijk de positie van de beroepsgroep. Een deel van de gevolgen van de transitie in de jeugdzorg is voor pedagogen nog niet direct zichtbaar. Zo moet bijvoorbeeld de rol van de pedagoog in sociale wijkteams of op de zogenaamde poortwachtersfuncties zich nog verder uitkristalliseren. Niettemin wordt op langere termijn een toename in de behoefte aan academisch opgeleide pedagogen verwacht. Het Sociaal en Cultureel Planbureau (Woittiez, Putman, Egging & Ras, 2014) heeft becijferd dat in de komende jaren het aantal Nederlandse burgers dat hulp nodig heeft vanwege problemen in de sociale redzaamheid stijgt naar 1.4 miljoen. Als gevolg van deze veranderingen is binnen PW een accentverschuiving waarneembaar van individugerichtheid naar het brede terrein waarop pedagogen werkzaam kunnen zijn. Zo worden laagdrempelige hulp, advies en beleid op het terrein van het maatschappelijk functioneren belangrijker en is er meer aandacht voor preventie naast interventie.

4. Inrichting en doelstelling van de opleidingen

Sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur dienen de bachelor- en de masteropleiding gezien te worden als twee afzonderlijke, eigenstandige opleidingen met ieder een eigen reeks doelstellingen en eindtermen. Uit de argumentatie van het ministerie ten aanzien van de (on)doelmatigheid van een tweejarige masteropleiding PW,⁶ blijkt echter dat bachelor en master toch ook in hun samenhang moeten worden gezien. De gewenste specialisatie en de voorbereiding op postacademisch onderwijs vindt namelijk plaats in bachelor én master samen. De Kamer Pedagogiek heeft zich op het standpunt gesteld dat bij het formuleren van de eindtermen voor de bachelor- en masteropleiding beide opleidingen een organisch op elkaar aansluitend geheel vormen.

Wanneer de bachelor- en masteropleiding als één geheel worden bekeken, zijn de Nederlandse opleidingen onderling goed vergelijkbaar. Ook is duidelijk dat er inhoudelijk weliswaar verschillen bestaan, maar dat over het te bereiken eindniveau grote eensgezindheid heerst. Verschillen in profilering zullen zowel tussen opleidingen als binnen opleidingen (bijvoorbeeld tussen verschillende

---

⁵ In 2011 werden goede tot zeer goede perspectieven voorzien voor 40% van de afgestudeerden op WO-niveau, terwijl dit nu slechts voor 7% verwacht wordt. Toch wordt met name voor onderwijskundigen en pedagogen een grote uitbreidingsvraag verwacht.

⁶ In andere Europese landen wordt voor wat de klinische opleiding betreft uitgegaan van een driejarige bachelor- en een tweejarige masteropleiding. In zowel de visitierapporten Pedagogische Wetenschappen 2005 en 2012, als in het Sectorplan Sociale Wetenschappen (2014) wordt benadrukt dat een vijfjarige academische studie goede mogelijkheden zou bieden tot zowel algemeen academische als op het beroep gerichte academische (professionele) vorming. In Nederland is getracht accreditatie te verkrijgen voor het verzorgen van een tweejarige masteropleiding voor de klinische opleiding in de pedagogiek (orthopedagogiek). Deze aanvragen zijn niet doelmatig bevonden door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Kamer Pedagogiek, 2012). Het ministerie beroept zich onder andere op het argument dat de opleidingen in het verleden vierjarig en van voldoende niveau waren en meent daarnaast dat er geen bezwaar is tegen het opnemen van specialistische onderdelen in de bachelorfase.

masterspecialisaties) altijd aanwezig zijn. Van belang zijn daarom vooral ook de academische vorming en de wetenschappelijke oriëntatie zoals die in de eindtermen naar voren komen. De nadruk in de bacheloropleiding PW ligt op disciplinaire academische vorming en kennisverwerving. De bacheloropleiding biedt daarmee een uitstekende basis om door te kunnen stromen naar een masteropleiding PW of naar een andere (gerelateerde) masteropleiding. Tevens leidt een bacheloropleiding op voor functies op de arbeidsmarkt, waarvoor een algemene academische basisvorming voldoende is, welke indien nodig op de werkvloer aangevuld wordt met bij- en nascholing. De nadruk in de masteropleiding ligt op specialisatie. De masteropleiding PW is echter een noodzakelijke voorwaarde voor de uiteindelijk zelfstandige beroepsuitoefening als pedagoog. Verder is er tussen de bachelor en master sprake van een niveauverschil. De master afgestudeerde kan met een grotere mate van zelfstandigheid, meer complexe en ongestructureerde vraagstukken onderzoeken en hanteren. De bachelor afgestudeerde zal veelal onder supervisie of begeleiding werken, in standaardsituaties en aan de hand van wetenschappelijk gefundeerde protocollen.

Op de volgende pagina worden de door de Kamer geformuleerde eindtermen PW beschreven aan de hand van de Dublin Descriptoren. Per onderdeel worden de eindtermen van de bachelor- en masteropleiding als geheel beschreven, waarbij in de rechterkolom wordt aangegeven welke verdieping/specialisatie alleen van toepassing is op de masteropleiding. De inhoud van de eindtermen komt voort uit de hiervoor beschreven kenmerken van de stand van zaken en ontwikkelingen in het onderwijs, de wetenschappelijke praktijk en de beroepspraktijk van PW.

Eindtermen Pedagogische Wetenschappen

Bacheloropleiding PW	Masteropleiding PW
<i>Dublin descriptor: Kennis en inzicht van het vakgebied</i>	
1. Beschrijven van de pedagogische relatie met oog voor omgevingsinvloeden bij ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jongeren in opvoed- en onderwijssituaties.	4. Een bijdrage leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van specialistische en verdiepende kennis van een deelgebied van de pedagogiek.
2. Gebruik maken van relevante theorieën van de deelgebieden: algemene en historische pedagogiek, orthopedagogiek, gezinspedagogiek, onderwijskunde, ontwikkelingspsychologie, forensische pedagogiek, neuropsychologie en sociale pedagogiek.	
3. Gebruik maken van relevante theorieën van de steungebieden zoals psychologie, sociologie, (neuro)biologie, antropologie, criminologie, geneeskunde, wetenschapswisdom, ethiek, methodenleer en statistiek.	
<i>Dublin descriptor: Toepassen kennis en inzicht</i>	
5. Ondersteuning bieden in eenvoudige opvoed- en onderwijssituaties (preventie en interventie).	8. Op meta-cognitief niveau reflecteren op het eigen handelen en hiervan gebruik maken om het handelen te optimaliseren.
6. Middels methodische analyse bijdragen aan de optimale ontwikkeling van het kind en zijn omgeving: - in de klinische hulpverlening als begeleider, behandelaar, of coach; - in niet-cliëntgebonden functies als beleidsmaker,	9. Specialistische kennis inzetten en probleemoplossende vermogens toe te passen in de ondersteuning van complexe opvoed- en onderwijssituaties (preventie en interventie).

adviseur of ontwikkelaar op het gebied van de jeugd(gezondheids)zorg en/of het onderwijs.	
7. Ethisch en professioneel handelen bij het uitvoeren van onderzoek en handelingen in de praktijk.	
<i>Dublin descriptor: Oordeelsvorming</i>	
10. Analytisch redeneren, kritisch aannames en resultaten onderzoeken en verschillende ideeën en perspectieven tegen elkaar afwegen.	13. Oordelen kunnen formuleren op grond van (beperkte) informatie en daarbij rekening houden met sociaal-, maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden.
11. Onder begeleiding opzetten, uitvoeren en evalueren van wetenschappelijk en pedagogisch onderzoek en uitkomsten hanteerbaar maken voor de beroepspraktijk.	
12. Bijdragen aan maatschappelijke en onderzoeksvraagstukken door nieuwe (wetenschappelijke) kennis te signaleren, beoordelen, op te nemen en te gebruiken.	
<i>Dublin descriptor: Communicatie</i>	
14. Gespreksvaardigheden beheersen voor zowel het directe contact met opvoeders en kinderen als voor de communicatie met professionals die dat contact hebben.	17. Gespreksvaardigheden beheersen waarmee zowel cliënten als eventueel opvoeders inhoudelijk adequaat geïnformeerd worden over uitkomsten en consequenties van (gespecialiseerd klinisch) onderzoek.
15. Schriftelijk rapporteren en mondeling presenteren van onderzoek en bevindingen, hetzij literatuuronderzoek, hetzij (kleinschalig) empirisch onderzoek.	
16. Actief participeren in de wetenschappelijke dialoog en die duiden voor niet-vakgenoten.	
<i>Dublin descriptor: Leervaardigheden</i>	
18. Een stevige basis hebben om met de afronding van de masterfase te voldoen aan de eisen voor de NVO-registraties Basis-Orthopedagoog of Basis-Pedagoog en/of indien gewenst de Basisaantekening diagnostiek en de SKJ-registratie.	19. Indien gewenst te voldoen aan de toegangseisen voor de postacademische BIG-opleiding tot Gezondheids-zorgpsycholoog of Orthopedagoog-Generalist.

Literatuur

- Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2006). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models of human development* (6th ed., pp. 793-828). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Commissie Sectorplan Sociale Wetenschappen (2014). *Sectorplan Sociale Wetenschappen 2014. Sociale Wetenschappen: Verantwoord en Verantwoordelijk*. http://www.sectorplansocialewetenschappen.nl/downloads/Sectorplan_SW_241014.pdf
- EACEA (2012). *The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report*. Brussel: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency P9 Eurydice. [http://www.ehea.info/uploads/\(1\)/bologna%20process%20implementation%20report.pdf](http://www.ehea.info/uploads/(1)/bologna%20process%20implementation%20report.pdf)

- Kamer Pedagogiek (2012). *Domeinspecifiek referentiekader Pedagogische Wetenschappen*. Ongepubliceerd rapport. Verkrijgbaar via https://search.nvao.net/files/50aa28ecac652_rapport%20RUG%20wo-ba%20Pedagogische%20Wetenschappen.pdf
- KNAW (2013). *Effecten van universitaire profilering en topsectorenbeleid op de wetenschap in Nederland*. Amsterdam: KNAW. <https://www.knaw.nl/nl/actueel/publicaties/effecten-van-universitaire-profilering-en-topsectorenbeleid-op-de-wetenschap-in-nederland>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2013). *Wet Kwaliteit in verscheidenheid hoger onderwijs*. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0033693/2013-09-01>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2015). *De waarde(n) van weten: Strategische Agenda Hoger Onderwijs en Onderzoek 2015-2025*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/beleidsnota-s/2015/07/07/de-waarde-n-van-weten-strategische-agenda-hoger-onderwijs-en-onderzoek-2015-2025>
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2016). *Regiebehandelaarschap in 2017*. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brieven/2016/03/09/regiebehandelaarschap-in-2017>
- Movisie (2015). *Transitie jeugdzorg, een overzicht*. <https://www.movisie.nl/artikel/transitie-jeugdzorg-overzicht>
- Nuffic (2012). *Internationale vergelijking opleidingen Pedagogische Wetenschappen*. Ongepubliceerd rapport. Verkrijgbaar via https://search.nvao.net/files/50aa28ecac652_rapport%20RUG%20wo-ba%20Pedagogische%20Wetenschappen.pdf
- NVO (2014). *Het Pedagogisch Perspectief. Visiedocument 2014-2017*. Utrecht: NVO. <https://www.nvo.nl/producten/publicaties/beroepsinhoudelijk.aspx>
- OECD (2014). *OECD Reviews of Innovation Policy: Netherlands 2014*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264213159-en>
- Onderwijsraad (2014). *Een eigentijds curriculum*. <https://www.onderwijsraad.nl/publicaties/2014/een-eigentijds-curriculum/volledig/item7128>
- Panteia (2013). *Arbeidsmarkteffectrapportage transitie Jeugdzorg*. Zoetermeer: Panteia. <http://www.panteia.nl/Nieuwsoverzicht-Panteia/Arbeidsmarkteffectrapportage%20transitie%20jeugdzorg#.V4dngFckLww>
- Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2013). *De arbeidsmarkt naar opleiding en beroep tot 2018*. https://www.werk.nl/xpsitem/wdo_012088
- QANU (2005). *Visitatierapport opleidingen Pedagogische Wetenschappen*. <http://docplayer.nl/7089413-December-2005-pedagogische-wetenschappen.html>
- QANU (2012). *Visitatierapport opleidingen Pedagogische Wetenschappen*.
- VSNU (2015). *Goedemorgen professor! Visie op studeren in een nieuwe tijd*. Den Haag: VSNU. http://www.vsnunl.nl/files/documenten/Publicaties/Visie_op_studeren_in_een_nieuwe_tijd_20150611.pdf
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2013). *Naar een lerende economie*. Amsterdam: Amsterdam University Press. <http://www.wrr.nl/publicaties/publicatie/article/naar-een-lerende-economie-1/>
- Woittiez, I., Putman, L., Egging, E., & Ras, M. (2014). *Zorg beter begrepen. Verklaringen voor de groeiende vraag naar zorg voor mensen met een verstandelijke beperking*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau. https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2014/Zorg_beter_begrepen

REFLECTIE OP HET DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

Panel Pedagogische Wetenschappen

Het landelijk overleg tussen de opleidingen Pedagogische Wetenschappen, de Kamer Pedagogiek, heeft in de afgelopen jaren gewerkt aan een uitgebreid domeinspecifiek referentiekader (DSRK). Het is vastgesteld op 7 oktober 2016. Het DSRK besteedt ruimschoots aandacht aan recente ontwikkelingen binnen het werkveld en benoemt daarnaast een aantal specifieke aandachtspunten voor de discipline: de mogelijkheden tot internationale mobiliteit, de wensen vanuit het werkveld, het wetenschappelijk karakter van de opleiding en maatschappelijke ontwikkelingen die consequenties hebben voor de arbeidsmarkt van pedagogen (met name binnen de jeugdzorg). Ook het karakter van de bachelor- en masteropleiding als eigenstandige opleidingen die, gezien de eisen vanuit het werkveld en de voorbereiding op het postacademisch onderwijs, sterk in samenhang gezien moeten worden, wordt aangehaald in het DSRK. Met name de eisen vanuit het werkveld maken het ook moeilijk om een afzonderlijk uitstroomprofiel van de bacheloropleiding op te stellen, met uitzondering van trajecten waarin de bacheloropleiding in combinatie met een hbo-lerarenopleiding wordt aangeboden.

Het panel waardeert de wijze waarop de Kamer Pedagogiek werk heeft gemaakt van het DSRK en onderschrijft de worsteling waar de Nederlandse opleidingen gezamenlijk voor staan sinds het gezamenlijk bachelor- en mastertraject tot vier jaar is verkort. Het panel onderschrijft de geschetste worsteling vanuit zijn bevindingen tijdens deze visitatieperiode en wenst in het onderstaande het een en ander nader toe te lichten. Uit het DSRK blijkt dat de discipline rekening moet houden met een aantal factoren die van invloed zijn op de invulling van de bachelor- en masteropleiding Pedagogische Wetenschappen. Stringente eisen aan het uitstroomprofiel van de opleidingen vanuit het werkveld hebben geleid tot een discipline waarbij de nadruk in eerste instantie op het cliëntgebonden, orthopedagogische profiel van de opleidingen Pedagogische Wetenschappen is komen te liggen. Studenten worden geschoold te handelen; praktische vaardigheden krijgen ruim baan in het programma en studenten die de bachelor- en masteropleiding als samenhangende opleiding hebben doorlopen, vinden als handelende professionals hun weg op de arbeidsmarkt. Hierbij heeft het panel geconstateerd tijdens zijn bezoeken aan de Nederlandse opleidingen dat het overgrote deel van de huidige afgestudeerden op hbo-niveau, en niet op wo-niveau, instroomt op de arbeidsmarkt.

Het panel spreekt het vermoeden uit dat dit samenhangt met de sterke nadruk die vanuit het werkveld op de praktische, handelende vaardigheden is gelegd binnen de beperkte tijdsinvestering die een bacheloropleiding van 180 EC en een masteropleiding van 60 EC kan vragen. Hierdoor staat het wetenschappelijke karakter van de gezamenlijke bachelor- en masteropleiding enigszins onder druk. Reflectie op het eigen handelen en op onderzoeksmethoden en het aanleren van een wetenschappelijke attitude gebaseerd op kennis van de brede pedagogische basis van de discipline, vraagt een tijdsinvestering van studenten die de huidige opzet van een driejarige bachelor- en eenjarige masteropleiding maar in beperkte mate kan bieden. Het panel moedigt de Kamer dan ook aan om te blijven benoemen dat het academische, pedagogische gehalte van de opleiding door de verkorte duur van het gezamenlijke programma in het nauw is geraakt.

In het bijzonder raadt het panel de Kamer Pedagogiek aan het DSRK nogmaals te bezien vanuit het autonome perspectief van de opleidingen als dragers van de academische discipline in Nederland. Deze is heden nadrukkelijk gericht op het verkrijgen van praktische vaardigheden die goed aansluiten bij een empirisch-analytische benaderingswijze en bij het onderwijs in kwantitatieve onderzoeksmethoden. Hierdoor komt de geesteswetenschappelijke grondslag van de pedagogische wetenschappen relatief minder uit de verf. Het panel acht het wenselijk dat studenten in hun beroepsvoorbereiding leren reflecteren op hedendaagse pedagogische vraagstellingen, waarbij met name de normatieve vraag centraal staat. Deze vorm van reflectie is mogelijk vanuit een verdiepte kennis van de pedagogische traditie. In de ogen van het panel staat deze laatste opdracht van de

wetenschappelijke opleidingen onder (tijds)druk. Het panel moedigt de Kamer Pedagogiek aan deze problematiek inzichtelijk te maken in het DSRK, alsmede bespreekbaar te maken in de afstemming met het werkveld.

Daarnaast ziet het panel dat de eisen vanuit het werkveld op gespannen voet staan met de wens de opleidingen internationaal te profileren. Het werkveld vraagt studenten die de lokale, diagnostische methoden en technieken voldoende beheersen; studenten moeten binnen de opleidingen dus de Nederlandse praktijk leren kennen. Internationalisering vraagt juist dat studenten de lokale methoden en context kunnen overstijgen om te reflecteren op die lokale situatie. Het panel moedigt de Kamer Pedagogiek aan deze problematiek als zodanig nadrukkelijk te benoemen in het DSRK en om de opleidingen vanuit een gezamenlijke visie te stimuleren na te denken over de wijze waarop internationalisering op de kaart kan worden gezet, binnen de huidige beperkingen. Het panel doet in dat verband de suggestie dat de theoretische, normatieve en hermeneutische basis van de discipline de gezamenlijke 'pedagogische taal' kan vormen waarmee het overstijgende gesprek in internationaal verband kan worden gevoerd en van waaruit reflectie plaats kan vinden op de lokale en grensoverschrijdende praktijk. Ruimte voor het aanleren van de brede pedagogische basis in het opleidingsprogramma is, in de ogen van het panel, noodzakelijk voor het ontwikkelen van een internationaliseringsvisie die verder gaat dan het aanbieden van vakken of stageplaatsen in het Engels om tot daadwerkelijke aansluiting te komen met het internationale veld.

BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Bacheloropleiding Pedagogische Wetenschappen

De afgestudeerde bachelor Pedagogische Wetenschappen is in staat om de pedagogische relatie kritisch te analyseren, te onderzoeken en positief te beïnvloeden door:

1. het inzetten van actuele en basiskennis over de normale en de problematische ontwikkeling op het gebied van ontwikkeling, leren en gedrag;
2. gebruik te maken van basiskennis over de methodieken, werkwijzen en dilemma's in de (ortho)pedagogische, onderwijskundige en onderzoekspraktijk;
3. rekening te houden met de historische, sociale, culturele, juridische en ethische context van opvoed- en onderwijsituaties;
4. een kritisch onderbouwd standpunt in te nemen ten aanzien van opvoeding en onderwijs en de relatie tussen wetenschap en praktijk;
5. pedagogische en onderwijskundige probleemsituaties te herkennen en verhelderen en een passende aanpak aan te bevelen, te onderbouwen en te evalueren;
6. onder begeleiding een onderzoek op te zetten ter beantwoording van een eenvoudige vraagstelling;
7. systematisch te werken bij het verzamelen en verwerken van informatie en deze te beoordelen op relevantie en bruikbaarheid;
8. wetenschappelijk verantwoord schriftelijk en mondeling te rapporteren aan zowel specialisten als niet-specialisten over eenvoudige vraagstellingen;
9. professioneel te handelen bij het uitvoeren van onderzoek en praktijkhandelingen, met oog voor de normatieve aard van het vakgebied.

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

De afgestudeerde master Pedagogische Wetenschappen is in staat om de pedagogische relatie kritisch te analyseren, te onderzoeken en positief te beïnvloeden door:

1. het inzetten van en bijdragen aan actuele en specialistische wetenschappelijke kennis op het gebied van ontwikkeling, leren of gedrag;
2. gebruik te maken van en bij te dragen aan specialistische wetenschappelijke kennis over de methodieken, werkwijzen en dilemma's in de (ortho)pedagogische praktijk;
3. de pedagogische relatie in haar context te benaderen, als een complex systeem dat voortdurend verandert, rekening houdend met sociaal-maatschappelijke en ethische kaders;
4. een kritisch onderbouwd oordeel en advies te formuleren over opvoeding en onderwijs en de relatie tussen wetenschap en praktijk;
5. (ortho)pedagogische probleemsituaties te signaleren en analyseren en een passende aanpak aan te bevelen, te onderbouwen, te implementeren en te evalueren;
6. zelfstandig een onderzoek op te zetten ter beantwoording van een vraagstelling van toegevoegde waarde voor het vakgebied;
7. systematisch te werken bij het verzamelen en verwerken van relevante en bruikbare informatie en deze te relateren aan vigerende en actuele wetenschappelijke kennis;
8. wetenschappelijk verantwoord schriftelijk en mondeling te rapporteren aan zowel specialisten als niet-specialisten over complexe vraagstellingen;
9. professioneel te handelen bij het uitvoeren van onderzoek en praktijkhandelingen, met oog voor de normatieve aard en de ethiek van het vakgebied.

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bachelorcurriculum Pedagogische Wetenschappen (nieuw)

1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4
Inleiding pedagogiek 4EC	Inleiding onderwijs-wetenschappen 4EC	Inleiding orthopedagogiek 4EC	Inleiding diagnostiek 4EC	SPECIALISATIE Drie specialisatiecursussen - 12EC totaal Vrije ruimte - 24EC totaal							
Wijsgerige en historische context 4EC	Motorische en perceptuele ontwikkeling 4EC	Cognitieve en taal-ontwikkeling 4EC	Soc.-emotionele en morele ontwikkeling 4EC	Sociaal-culturele context 4EC	Ontwikkelingsproblemen 4EC	Leerproblemen 4EC	Sociale en emotionele problemen 4EC	Juridische en ethische context 4EC	Neuropsychologie 4EC		
Analyse 1 4EC	Analyse 2 4EC	Psychometrie en besiskunde 4EC		Analyse 3 4EC		Analyse 4 4EC		Scriptie 10EC			
Inleiding wetenschappelijk onderzoek 4EC			Wetenschapsfilosofie 4EC					Coaching 4EC			
Academische vaardigheden 1 5EC	Beroepsvaardigheden 1 5EC	Beroepsvaardigheden 2 5EC	Academische vaardigheden 2 5EC	Beroepsvaardigheden 3 orthopedagogiek onderwijs & pedagogiek 8EC							
Kenniss in praktijk 1 (inclusief mentoraat) 6EC			Kenniss in praktijk 2 (inclusief mentoraat) 6EC				Kenniss in praktijk 3 (inclusief mentoraat) 6EC				

LEGENDA	SPECIALISATIES – 12EC	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4
Inleiding	ORTHOPEDEGOGIEK	Methodiek van de diagnostiek		Behandelingsmethodiek		Interventies			
Context	PEDAGOGIEK			Denkkaders in praktijk	Complexe beslissingen	Kwaliteit van onderwijs			
Ontwikkeling	ONDERWIJS		Leren en instructie		Vormgeven van onderwijs	Kwaliteit van onderwijs			
Specialisatie	ONDERZOEK		Capita selecta	Onderzoekspracticum		Interventies			

Jaar 1 van het nieuwe curriculum is van start gegaan in 2016-2017.

Jaar 2 start in 2017-2018.

Jaar 3 start in 2018-2019.

Bachelorcurriculum Pedagogische Wetenschappen (oud)

1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4
Ontwikkelingspsychologie 1 4EC	Onderwijskunde 4EC	Ontwikkelingspsychologie 2 4EC	Wijsgerige en historische pedagogiek 4EC	Ontwikkelingspsychopathologie 4EC	Pedagogiek en praktijk 4EC	Neuropsychologie 4EC	Keuzevakken 4EC	Interventies 4EC			Keuzevakken 12EC
	Algemene pedagogiek 4EC	Ontwikkelings- en leerproblemen 4EC	Gedragsproblemen 4EC	Algemene psychodiagnostiek 4EC	Verklaringsmodellen 4EC	Themacursussen 8EC		Wetenschapsfilosofie 4EC	Sociaal-culturele context 4EC	Ethiek 4EC	
Beschrijvende statistiek 5EC		Toetsende statistiek 5EC		Psychometrie en besiskunde 6EC		Data-analyse 5EC		Behandelingsmethodiek 4EC		Scriptie 10EC	
Onderzoeksmethoden 5EC								Methodiek van de diagnostiek 4EC			
Academische vaardigheden 1 6EC		Beroepsvaardigheden 1 6EC		Academische vaardigheden 2 6EC		Beroepsvaardigheden 2 6EC		Beroepsvaardigheden 3 orthopedagogiek onderwijs & pedagogiek 8EC			
		Kenniss in praktijk 1 5EC				Kenniss in praktijk 2 5EC				Kenniss in praktijk 3 6EC	

In 2017-2018 wordt het derde bachelorjaar voor het laatst aangeboden in de oude vorm.

ALPO-programma

1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3	3.4
Inleiding pedagogiek 4EC		Inleiding orthopedagogiek 4EC			Inleiding onderwijs-wetenschappen 4EC			SPECIALISATIE Specialisatiecursussen			
	Motorische en perceptuele ontwikkeling 4EC	Cognitieve en taal-ontwikkeling 4EC	Soc.-emotionele en morele ontwikkeling 4EC		Ontwikkelingsproblemen 4EC	Leerproblemen 4EC	Sociale en emotionele problemen 4EC		Neuropsychologie 4EC		
Analyse 1 4EC							Analyse 2 4EC	Psychometrie en besiskunde 4EC		Analyse 3 4EC	
Inleiding wetenschappelijk onderzoek 4EC				Wetenschapsfilosofie 4EC					Coaching 4EC		
Academische vaardigheden 1 ALPO SEC		ALPO mentoraat 1 1EC		Beroepsvaardigheden ALPO 6EC		ALPO mentoraat 2 1EC					Academische vaardigheden 2 ALPO SEC

LEGENDA	SPECIALISATIES	3.1	3.2	3.3	3.4	4.1	4.2	4.3	4.4
Inleiding	ORTHOPEDEGOGIEK	Methodiek van de diagnostiek		Behandelingsmethodiek		Juridische en ethische context 4EC			
Context	PEDAGOGIEK			Denkkaders in praktijk	Complexe beslissingen				
Ontwikkeling	ONDERWIJS		Leren en instructie		Vormgeven van onderwijs	Analyse 4 4EC		Scriptie 10EC	
Specialisatie	ONDERZOEK		Capita selecta	Onderzoekspracticum		Beroepsvaardigheden 3 orthopedagogiek onderwijs & pedagogiek 8EC			

Momenteel wordt *Coaching in de praktijk* omgewerkt tot een Engelstalige cursus zodat ook internationale studenten van de specialisatie Diversities in youth care of Gifted Education deze cursus kunnen volgen.

Mastercurriculum Pedagogische Wetenschappen

4.1	4.2	4.3	4.4
Specialisatiecursussen (keuze) 2 x 4EC			
Diagnostiek / Policy cycle* (keuze) 5EC			
	Complex systems theory 4EC		
	Jeugdrecht, beleid en ethiek 4EC		
Scriptie 15EC			
Coaching in de praktijk 4EC			
Stage orthopedagogiek / Stage pedagogiek* (keuze) 20EC			

LEGENDA
Context
Specialisatie
Onderzoek
Praktijk

SPECIALISATIE ANGST- EN STEMMINGSSTOORNISSEN

Angst en depressie: actuele ontwikkelingen en trends
Klinische vaardigheden m.b.t. angst- en stemmingsstoornissen

SPECIALISATIE BEPERKINGEN EN HANDICAPS

Interventies bij mensen met een beperking
Participatie: opvoeden en begeleiden van mensen met een beperking

SPECIALISATIE FORENSISCHE PEDAGOGIEK

Criminogene factoren
Dwang en drang

SPECIALISATIE RISICOGEDRAG

Recente ontwikkelingen in risicogedrag
Risicogedrag: onderzoek en klinische praktijk

SPECIALISATIE SPECIALE LEERBEHOEFTE

Theoretische verklaringsmodellen van het speciaal leren
De scientist-practitioner binnen het speciaal leren

SPECIALISATIE DIVERSITIES IN YOUTH CARE

Dealing with diversities in care
International perspectives on treatment and care

Internationale studenten volgen een afwijkend programma met twee Engelstalige keuzevakken ter vervanging van 'Jeugdrecht, beleid en ethiek' en 'Coaching in de praktijk'.

SPECIALISATIE GIFTED EDUCATION

Educating the gifted
Gifted education abroad

Internationale studenten volgen een afwijkend programma met Engelstalige cursussen uit de Master Onderwijskunde ter vervanging van 'Jeugdrecht, beleid en ethiek' en 'Coaching in de praktijk'.

SPECIALISATIE PEDAGOGISCHE ETHIEK

Belang van het kind: rechten en behoeften
The good life

* Studenten die kiezen voor de stage Orthopedagogiek volgen Diagnostiek, studenten die kiezen voor de stage Pedagogiek volgen Policy Cycle.

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

4 oktober 2017		
8.45	9.00	Aankomst panel
9.00	11.30	Vorbereidend overleg en inzien documenten
11.30	12.15	Gesprek met management (inhoudelijk verantwoordelijken)
12.15	13.00	Lunch
13.00	13.45	Gesprek met studenten BSc
13.45	14.30	Gesprek met docenten BSc
14.30	15.00	Overleg panel
15.00	15.15	Pauze
15.15	16.00	Gesprek met studenten MSc
16.00	16.45	Gesprek met docenten MSc
16.45	17.15	Overleg panel
17.15	18.00	Alumni
19.00	21.00	Diner panel

5 oktober 2017		
9.00	9.15	Aankomst panel
9.15	10.00	Inzien documenten, voorbereiding gesprekken, inloopspreekuur
10.00	10.30	Gesprek met Opleidingscommissie BSc
10.30	11.00	Gesprek met Opleidingscommissie MSc
11.00	11.15	Overleg panel
11.15	12.00	Gesprek met Examencommissie (inclusief vertegenwoordiging Toetscommissie)
12.00	12.30	Rondleiding <i>Virtual Reality</i> -laboratorium
12.30	12.30	Vorbereiden eindgesprek (inclusief lunch)
13.30	14.15	Eindgesprek met management (formeel verantwoordelijken)
14.15	16.15	Opstellen voorlopige bevindingen
16.15	16.30	Pauze
16.30	16.45	Mondelinge rapportage voorlopige bevindingen

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek vijftien eindwerken bestudeerd van de bachelor- en masteropleiding *Pedagogische Wetenschappen*. De gegevens van de eindwerken zijn bekend bij QANU en zijn op aanvraag beschikbaar.

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- Notulen opleidingscommissie 2015-2016 en 2016-2017;
- Notulen examencommissie 2015-2016 en 2016-2017;
- Onderwijs- en Examenregeling 2017;
- Curricula;
- Didactisch concept;
- Voorlichting;
- Kwaliteitszorgplan;
- Stafoverleg, verslagen vergadering;
- Toetscommissie, agendae en notulen;
- RU COOL en Kennispunt PWO;
- NSE-enquête;
- Exit-enquête;
- Loopbaanonderzoek;
- Cursusbeschrijvingen bachelor- en masteropleidingen;
- Cursusmateriaal, toetsen en antwoordmodellen van de volgende bachelorcursussen:
  - Methoden en Technieken:
    - Analyse 1, 2 en 3
    - Psychometrie en Besliskunde

  - Kennis in Praktijk:
    - Kennis in Praktijk 1, 2 en 3

  - Ontwikkelingsdomeinen:
    - Motorische en perceptuele ontwikkeling
    - Cognitieve en taalontwikkeling
    - Sociaal-emotionele en morele ontwikkeling

  - Academische vaardigheden
    - Inleiding wetenschappelijk onderzoek
    - Academische vaardigheden 1 en 2
    - Wetenschapsfilosofie
    - Scriptie

  - Specialisaties:
    - Methodiek van de diagnostiek
    - Behandelingsmethodiek
    - Interventies
    - Denkkaders in praktijk
    - Complexe beslissingen
    - Kwaliteit van onderwijs
    - Leren en instructie
    - Vormgeven van onderwijs
    - Capita selecta
    - Onderzoekspracticum

  - Inleidingen en contexten:
    - Inleiding pedagogiek

- Inleiding onderwijswetenschappen
  - Inleiding orthopedagogiek
  - Inleiding diagnostiek
  - Wijsgerige en historische context
  - Sociaal-culturele context
  - Juridische en ethische context
- Cursusmateriaal, toetsen en antwoordmodellen van de volgende mastercursussen:
- Specialisatie angst- en stemmingsstoornissen
  - Specialisatie beperkingen en handicaps
  - Specialisatie forensische pedagogiek
  - Specialisatie risicogedrag
  - Specialisatie speciale leerbehoeften
  - Diversities in youth care
  - Gifted education
  - Pedagogische ethiek
- Context:
- Complex systems theory
  - Jeugdrecht, beleid en ethiek
- Onderzoek:
- Scriptie
- Praktijk:
- Coaching in praktijk
  - Diagnostiek
  - Policy cycle
  - Stage orthopedagogiek
  - Stage pedagogiek

